

zeruko ARGIA

IDAZKOLA TA BANAKOLA: OKENDO, 22 - SAN SEBASTIAN - TEL. 426666 - PREZIOA: 7 PEZETA

Gure artistak, gaur eta hemen

Eduardo Txillida eskultorea

Duela zenbait egun, Yulen Lizundia nere adiskidearekin batera, Eduardo Txillida, gure euskal eskultore haundiarenera jo nuen; honi eman berria baitiosaria Barcelona-ko Kritikoen Bazkunak 1971. Azalketa batengatik, sari hauxe baita katalandar artisten artean saririk gogozkoena. Etxean: isiltasun bizia, surtako egurrak xinpirtaka, haren emaztea. Braque bat, Miró bat, sumeriar eskultura bat eta Martin Heideggerrek eskultoreari eskeini harrizko prueba, rorrala gelako apaindura guzia. Toki garbia, barnekorra, hutsa, bere edozein obra bezala. Elkarriketa zabala, hersturarik gabea.

—Adizu, Txillida, zer deritzazu gure kultur-panoramari, oro har?

—TX.: Lan bikaina ari da egiten, bai literaturan eta orobat artean. Liburu-argitalpenak arreta haundiz moldatuak ateratzen dira. Besteen aldean, bentaja bat badugulakoan nago; ia dena egiteko dugula oraindik, gure erroetatik, gure izatearen muinetik egiteko, gainera. Nik eskultura alorrean egin nahi dut lan hori, nork bere alorrean egin behar. Honela, gure geure zuloatik usma dezakegu historiaren dialektika eta eskeini beste kultura zabalago horri ahal di-zaioketuna, Europari alegia. Gerorari egon behar dugu.

—Zure ustez, ezaguna ahal dira zure herrian zure obra eta bere erroak, ezagutzen ahal zaitu herriak eskultore gisa?

TX.—Munduko beste toki askotan bai hartzen dutela aintzat nere erroa (toki askotako egunkari eta aldizkari zatiak erakusten dizkigu bere emazteak). Hemen ez dira ohartu. Legazpian, bai, egiten zait jaramonik, bai eta euskal aldizkarietan ere, baina gainontzeko prentsa ez bide daki naizenik ere. Bitartean, nere eskulturak Düsseldorf-en, Harvard-en, U.S.A.n, Parisen. Jacques Dupain frantses poetak eginik du poema bat nere obrari buruz; Gaston Bachelard filosofoak materiaren ulerpene eta nere obrak siaera bat eginik du eta mundu guziko kritikoei dute interes nere obrak. Harosko naitela badihudi ere, egia da. Nere herrian oraintxe hasi zaizkit begira.

—Zer izan da Barcelonako Kritikoen Bazkunaren saria?

TX.—Eskuratu, ez zait eskuratu oraindik, baina eman, eman didate. Aurreko urteetan, Miró, Picasso, Tapiés eta neri eman digute, 68tik 70ra bitartean, Barcelonako Sala Gaspar delakoan, azalketetan emandako obrenatik. Urrezko medalla eta... da sari hori.

Barcelonan giro ederra dago, eta kulturaz gurearen tankerakoa. Nere obra ezin hobeki ulertzen dutelakoan nago.

—Zertan ari zara aldi hontan eta zein dituzu gerorako asmoak?

TX.—Bukatuxe dut 70 toneladako altzairuzko obra bat Düsseldorf-erako, hasia dut oroitari bat Suezarako, eta egiteko asmotan Burdinari orotarria, Bilbaorako. Liburu bat ari naiz gertatzen Jorge Guillen poetarekin eta aztertzen dihardut Donostiako "Haizearen Orrazia" egiteko bideak. Badut nire lantokian tokiaren maketa bat eskalan, baina gehiago erabili behar dudala uste dut. Ez dut arriskatu nahi, betirako izango den zerbait egin nahi nuke bertako elementoez, haitzez, itsasoaz, harriaz, haizeaz. Dena dela, ikusiko dugu. Soila izan dadin nahi nuke, ez barroko. Ona izango delakoan naiz. Ez nago ez loak harturik, ikus dezakezunez.

Gainera (ez zazu hau argitara), Arantzazuko Elizarako aldea egin behar dut. Hiru gurutze edo harriek osatzen dute, irekitzen eta hixten direlarik, bata geldia eta besteak mugikorrak; harrizkoa izango da eta Elizen batasunaren irudi eta gure herriarena eta beste gauza askoren irudi izan dadin nahi nuke.

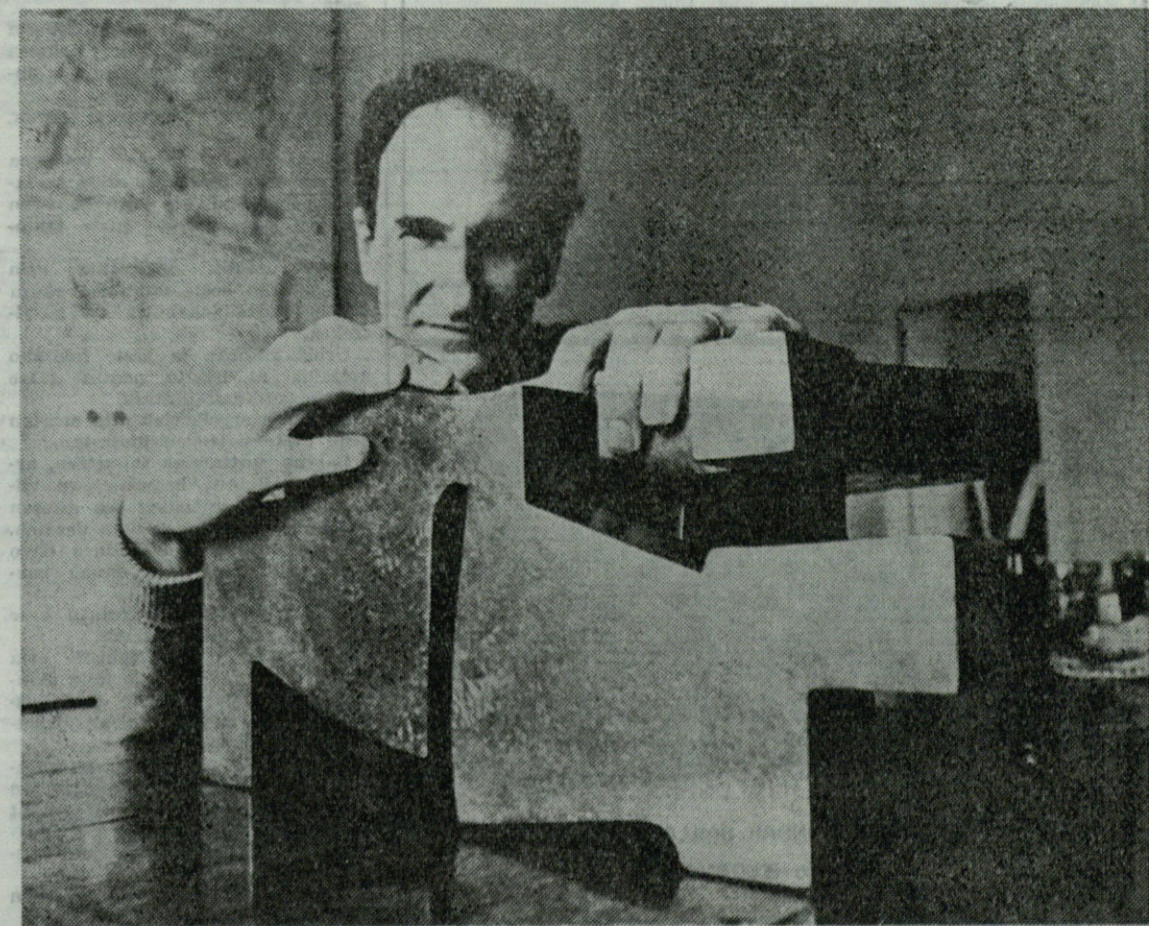
—Zer ari zara irakurtzen aldi hontan? Mahai-gainean Zelayaren "Exploración de la Poesía" dakusagu. Bere eskulturek Zelayaren poesiaz zerkusia badutela nere betiko ustez, esaten diot. Baietz erantzuten dit. Haren "Rapsodia Euskarako" zatiak datozkit arrapaladan gogora, garraixka.

TX.—Begara, Zelaya irakurtzen dut, Jorge Guillén, poeta frantsesak, serioak baitira. Españolik ez dut deus irakurtzen. Luckasen estetika begiratu bat egin diot, baina astiro irakurri beharrean naiz. Ez naiz oroitzen beste deusetaz.

—Egiten ari denetarik, zein pinturari eta eskulturari deritzazu interesgarrien? Irripar eragiten dio galderak, baina, loturakikoa izan arren, erantzuten dit:

TX.—Ruiz Balerdi zoragarria da, Zumetarena ere interesgarri zait. Tapiés eta Miro katalanak. Eskulturatik ezer asko ez zait interesgarri, zeren Natura eta bion artean ez baita bitartekoaren beharrik. Badaiteke gustoko izatea, baina interesgarri ez. Azalketak baino gehiago interesatzen zait zientzia.

—Elkarriketa, barneko bihur-

«Eduardo Txillida eskultorea eta Euskal Herriko sustraiak lotuta daude»: Gaston Bachelard.

tzen da, sotil, eta ardo beltz pixka bat eta gazta-zati batzuen inguruan animatu egiten da. Adizu, zer deritzazu Donostiako Santa Maria Parrokiako eraberritzeari?

TX.—Nik neure iritzia dut gauzez. Eta Maoren txinoekin bat nator, gauzak egiten direnean ongi egin behar direla pentsatzean. Beraz, ez dira neretzat rekonstruzioak; berri sortzen dena, hori zait interesgarri. Berregin ez, egin bai. Ez naiz eraberritzeen aldeko eta, gainera, atsegin zait urtean buruan erantzen den zikina. Astakeria deritzat Malraux-ek Parisko monumentoez egin zuenari. Zikina, aldiaren zarrastada, berea duke arte-obrak.

(Ene ustez, bere obrak ere bai).

—Herriko jendeak zure obra nola ikus dezan nahi zenduke?

TX.—Begara, jende xeheak oso ongi ikusten du nere lana. Horra, 56 urtean Hernaniko elektrizista batek, bere obra bat ikustean, esan zuena: A, bai; hori musika bezala da, baina burniz! Garai hartako nere obrei Musika Isila, Oihartzu-

NON ZER

- BUFALOAK ETA TERMITAK
Larresoro ... 3 garrenean
- BANKETXEAK BERRIRO
Ugalde ... 3 garrenean
- MAO-NIXON: KORAPILLOZ BETEA
Elustondo ... 5 garrenean
- J. MARTIN HIRIBARREN
Onaindia ... 7 garrenean
- EGOAMERIKAKO ELIZA (II)
Larrañaga ... 11 garrenean

nak, Esferak neritzaen. Herriak, ikusi behar dituen bezala dakusatz, begi garbiz; okerrera zera da, "honek zer esan nahi ote du?" galdetzen dutela.

—Estrukturalismoak eta bere obrak elkarren artean duten antzaz mintzatzen gara, erreialismo berriaz, eta herriak kreaio hutsaren urratsak jarraitzeko duen zailtasunaz. Impresionismoa geureganatu dugu eta modernismoa oraintxe hasi gara geureganatzen. Isilean sortze-lana egitea dela gure eginkuzna, dio Txillidak. Arteak askotakoa daiteke, mota askotakoa ez daki gu nondik irtengo den, baina badugu itxaropen artearen geroan. Garai bakoitzak bere artea du, zergatik ez, ba, itxaron geroan?

Bere esperientziak altzairua eta burdinean egin dituela esaten digu. Zementoa eta bere egituraz ere eginik du zenbait estudio. "Denborak" kezkatzen du bere reakzioetan. Madrilidar ingeniarioarekin lan egin ohi du. Bere ustez, zementoak asko eman dezake eskultura haundi edo makroeskulturan.

Mintzaldi ederra eta bizia izan zen. Gure Herriaren arazo askotaz

mintzatu ginen, langiletaz, "Guer-nica" taz, estetikaz eta liburuez. Agurtzean honela esan zigun: Ahaztu egin zait zera esatea: Lubianako Grabaduren Sari Internazionala eman didate aurten eta Parisko Maeght galeriak monografia bat argitaratu due nere obrez. Arrazoi du Zelayak: "Euskoa naiz nere lanean. Euskoa naiz nere arrazoietan. Eta baketan. Eta haserrean. Euskoa naiz barnetik. Gau sakratuan eta eguneko beldurrean eta esaten dudana orotan eta isiltzen dudana guzian, nekiena baino euskoago. Neure buruari kantatzean, neure herri zaharrari kantatzen diot".

Edorta Kortadi

JOSE ZINKUNEGI' REN OPTICA BERRIA DONOSTIA

URTJETAN LAN OIETAN OITUA

BARRUAN DANAK EUSKALDUNAK

HERNANI, 4

DONOSTIA

Oyal s.a.

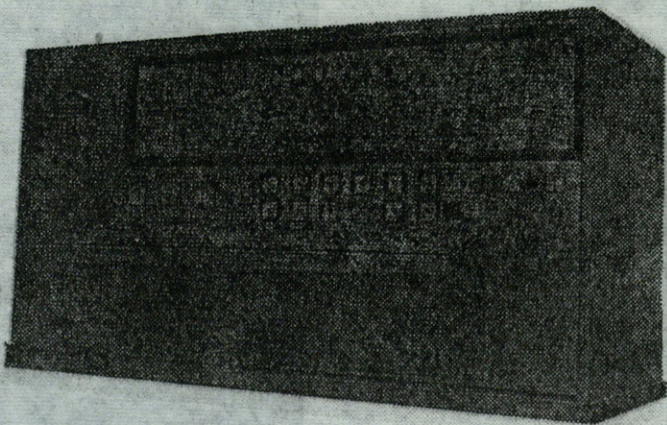
Oyal eta eforru almazena

Paregabekoak

Bikañenak

GARBAY, 4 - TELF. 14304

DONOSTIA

TXIMIST-INDAR SAILLA

Departamento ELECTRICIDAD

LANERAKO, BANAKETARAKO TA AGINTZEKO TRESNAGITZA

Aparatos de maniobra, distribución y control

OLIO-INDAR SAILLA

Departamento
HIDRAULICO

GARBE - LAHMEYER

WUPPERTAL - ALEMANIA'ko

Etxearen banaketa ta
teknika laguntza

Banaketa ta Teknika laguntza:

REX-ROTH GMBH Alemania

RUHRITAL Sp A Olio-indarra, Italia

TUROLLA Sp A. Italia

Goimendi - Automatismo

AUTOMATISMO

Lantegi ta landolak:

Jolastokieta (Herrera)

SAN SEBASTIAN

Urrut. 353840 (7 ari) ta 351860

Telex. 36173 GOIME E

Erakusketa eta denda:

Iparraguirre, 15 - SAN SEBASTIAN

Urrut. 428082 ta 428625

Ordezkaritza:

Eulio Serdan, 18. Urrut. 220005-36

VITORIA

NERE BORDATXOTIK

Igazko urtean, "Zeruko Argia-tik" eta beste toki batzutatik, bigabekeri batzuren aurka mintzatu ginen. Ala egin bearra dago, artarako motiboak gaitzeka duden.

Urbia-ko gaitzeta eta ingurumarraren ardi zintzarriak lapurtu zituzten kupira gabe.

Artzaiak, arrazoi aundiz, oso minduak zeuden.

Aita Lasa izan zan lenengo, gertatzen zaren berri eman zuena "Arantzazu" aldizkariaren orrialde-tatik. Guk lagundu genion ondoren, periodikuz eta irratiz (radioz).

Aurreko batean Aita Lasa-ren kartatxo atsegin bat jaso genduen. Urbia mendiko kapillau prestuak berri onak eskeintzen zizkigun. Genretzat bakarrik gorde genezaken berriak dira, baiña naiago degu askozaz zuek ere jakinean egotea.

Gazte danak neurtzeko eztegu neurri bat erabili bear, Aita Lasa-k dion bezela.

Gaztetan ere (nola ez), ba-dau-de alde ederrekoak.

Mendizale talde bat ba-da Donosti-n "Club Xabier" izeneko.

Talde ortako iru gazte joan omen zitzaizkion Arantzazu-ra Aita Lasa-ri.

Lendakaria, sekretarioa ta diru-zaia.

Asarre bizia agertu zuten Urbia-n gertatutakoagatik. Baita okerra erremetitzen saiatuko zizala agindu ere, al zuten aldetik.

Itzen ondoren egintzak, obrak, izan dira.

"Operación Cencerro" izeneko aurrera eramanez, lau milla ta la-reun peza bildu, ta Aita Lasa-ren eskutan jarri dituzte gazte txalo-garri auk.

Diru aldetik begiratuta ezin esango degu beste munduko gauza danik, baiña jokabidea da goral-tzekoa.

Urbia gaitzeta ta beste tokitako artzaiak ez bezate pentsa gazte danak berdiñak diranik.

Batzuren ergelkeriak min ematen dute beste batzuren biotzetan.

Batzuk zintzarriak lapurtzen, artzaien kaltetan; besteak diru bil-tzen, berriro zintzarri oso dizezen eta poztasunak indar artu dezaien.

Zerutik lurrerañoko alde dago batzuetatik bestetara, danak gaz-teak izanarren.

Aita Lasa-k ezin ezkutatu bere atsegiña, eta ezta guk ere.

Donosti-ko "Club Xabier" ezta izango bakarra. Talde artako men-dizaleak bezelaxe, beste talde as-koak naigabetuko ziran Urbia-n gertatutakoak.

Gazte asko ta asko dira orain-dik, zorionez, burua beren tokian daukatenak eta zentzua erabat galdu ezutenak.

Aurrera ere izan ditezela, Eus-kalerriaren onerako.

Beste gaitzontzean, "gureak egin du".

—oOo—

"Endañeta" ta "Paskueltso" jo-koa egina daude.

"Endañeta" aundia ta "Paskuel-tsoro" txikia, obeto esateko, gor-putzez ala diralarik.

Gizon bat plazan, emezortzi arruako arriari jasoaldiak ematen ikusteko era izango degu laister. Jauna lagun. Emezortzi arrua, da-kizutenez, 225 kilo dira, kilotara bihurtura. Eztirudi sinistekoa ere.

Gizon onek, nai ta ez, "Endañe-ta" izan bear. Ezta besterik egin-kizun au bere bizkar artu lezake-nik. Aurrez-aurre jasoko du gaitze-ra "Endaeta-k", eta ez atzetik buel-tan.

Otsailla-ren 26-garren egunean, Donosti-ko "Bar Urola-n" neurke-ta da.

Joko-eguna: apirilla-ren 23-garre-na.

Ordua: eguadiako amabiterdiak. Plazaren berri ezkagitu oraindik.

Azpitikoa ta Tolosakoa erabili zi-tuzten aotan. Garaiz esango dize-tugu bietatik zein aukeratzin du-ten.

Ekiñaldi edo tandak: bi zazpiña minutuko.

"Paskueltso-k" ba-du bere al-detik eskubide bat.

Amalau arruako arria erabili bear duelarik, iru arrua berun edo "plomo" sartu lezaizkioke pixu ori osatzeko.

Beraz, amaika arrua izango dira arritan, eta iru arrua berunetan (plomotan).

Neurketa onek izan lezaken atze-rape-nik aundiena illabetekoa da, iñor gaixotu ezker.

Atzerapena eskatzen duenak, eguneko bosteun peza pasa bear dizkio kontrarioari.

Indartsu bakoitzak izango du be-re arriartzailea ta erlojeroa.

Arri pixaketa, izendatzen duten plazan eta goizeko amarterdietan egingo da.

Irabazleak jasoko duen diru-sor-ta: ogei milla duro.

Dirujasotzailea: Juan Arzalluz jauna, Donosti-ko "Bar Urola-ko" nagusia.

Ikara ematen du, irakurle mai-teok, emezortzi arrua entzun utsa-rekin. Oraindik ez genduen one-lakorik entzun.

Jakiña, estu ta larri ikusi bearra dauka, bere burua "Endañeta-k" "jostailu" orrekin.

Jasoaldiak kontatzen lan aundi-rik ezta izango, noski, gizonak mi-raririk eztauka egiterik eta.

"Endañeta" estu ibiliko danarren, "Paskueltso" txikiarentzat ere ezta erromeria izango amalau arruako puska zakarra jasotzea.

Oso gorputz txikiak da "Pas-kueltso". Iru arrua berun sar-tzearekin txikituko dira arriaren neurriak, baiña alare izango da naiko aundi ain beso motxetako gizonarentzat.

Arri erretangularrak izango dira, nola batentzat ala bestearentzat.

Gauden apirilla-ren 23-garrena-ren zai.

—oOo—

Guk azkena idatzitakoak gogor-txoak ziran batzuentzat.

Irakurtzea ta irakurtzen dana ondo jasotzea, ondo ulertzea, bi gauza dira.

Guk pekatua salatzen genduen, eta ez pekatariak.

Ez beza pentsa iñor "Mendiza-bal" eta "Usategietagatik" zer es-a-nik txikiarik daukagunik.

Gurekin gizon bezela portatu izan dira beti.

Euskal joko-gizon guztiei egiten diegun deia da, "olako" ta "alako" izendatu gabe.

Guztien pekatua da, ta ez ba-tena ta birena.

Ogeitasei urte daramazkigu eus-kal kirol edo deporteen ondotik.

Okerra bost edo sei bider baka-rrik izan balitz, ez genduen itzik aterako.

Gutxienez ogeitamar aldiz bear-tu gaituzte, ordea, gaur "bai" ta biar "ez" idaztera ta esatera. Au oso itxura txarrekoa da. Serio-ta-sunaren palta esaten zaio oni.

Gu gera idatzen degunak gu ge-ra irratiz (radioz) itzegiten degu-nak, eta gu gera irakurle ta en-tzuleen artean lotsagarri gelditzen geranak. Lotsagarri ta gezurti gai-ñera, bide batez.

Besteak maxiatzea oso erreza da. Jarri zuek, irakurle maiteok, gure tokian.

Zer egingo zenduteke? Ez al zi-ñateke noizpait berotuko gu lengo egunean bezela?

aiago al zenduteke jendeak ume-tzat eta gezurtizat artzea?

Erri oso baten pekatua danean, etxe bateko bizilagunak bakarrik aitatzen astea parregarria, noski. Danona da pekatua, ta ez bakar batzuenak bakarrik. Danok gaude zuzendu bearrean.

Ez Mendizabal eta ez "Usategi-eta-k" eztaukate zer keajaturik.

Gure berealdi artan oiek biak gertatu ziran parcan eta eraun-tsiak arrapatu zituen. Beste eze-rtxo etzan izan.

Euskaldun joko-gizon guziak arasto zuzenean ikusi nai gen-i-tuzke.

Ez "olako" ta "alako" bakarrik, dan danak baizik.

Emandako itzak beteaz, serio-ski ta gizonki. Au da eskatzen deguna.

BASARRI

Ur-neurlariak: TAVIRA
DELAUNET

CONEX-SANBRA: Ur-bide era berria

Txaramillak

ibercontas

IBERICA DE CONTADORES Y APARATOS DE PRECISION, S. A.

Bilbon: Henao, 23

Donostian: Aldamar, 14

Iruñen: P. Calatayud, 18

Madrillen: Gral. Sanjurjo, 18

Ez Merkenak

Bai Onenak!

Janari bidez izaten dira ganadu on, indartsuak, Eta nora jo jakin bear du baserritar burutsuak, Berebiziko aragi pillak; gañera esne putzuak, Oiek guziak berekin ditu Fanderia'ko pentsuak.

FANDERIA

ERRENTERI

FAMILIA

Itsuak ere badakus mundua aldatzen ari dela. Eta alferrik itxiko ditugu begiak gertatzen dena ukatzearren.

Munduan, beste gauza askoren artean, familia ari da aldatzen. Agian ez genduke aldatzerik nahi. Baiña guk nahi ez arren ere aldatuz joango da. Dagoaneko ere, garbi dago, zenbait gauratzen asko aldatu dela.

Ez dira berdiñak, lehengo eta oraingo, senar-emazteen, guraso eta seme-alaben eta senideen arteko arremanak.

Gurasoak, lehengoa ezagutu zutenak, arritu egiten dira gaurko gazteen jokabideez. Seme-alabak, berriz, oraingoak direnak, gurasoen iritziez.

Eta ortik orrenbeste iskanbilla eta konpondu ezin gure etxe-etan. Baiña auzi au konpontzeko, ezer oberik ez, elkarrekin itzegitea baiño. Zer pentsatzen dute batzuek eta besteek, adibidez, maitasunaz, ezkontza-bizitzaz, ezkontza-nahasteaz, eta austez, aur-galtzeaz, aur-neurtzeaz, gazteen ezieraz, gaurko gizarteaz eta bizimoduaz?

Badirudi gaurko gazteek ez dietela eskerrik ematen beren guraso eta gizarteak eskeintzen dizkien bideei. Diru-zalekeriaz, itxurakeriaz, norgehiagokeriaz eta gogorkeriaz betetako gizartea dakuste. Onek gogaiturik mundu berria nahi lukete.

Mundu berria egin nahi lukete batzutan bide egokiak aukeratuz eta bestetan ez ain egokiak. Asmatuko al dute? Iraungo ote dute burrukan ala aspertuko ote dira?

Zer erantzun emango ote die ortarako familiako giroak? Laguntza ala eragozpen izango ote?

Arazo au dela eta galdera mordo bat argitaratu du "La Vie Catholique" asterokoak irakurleentzat. Jendearen iritzia jakin nahi luke. Elkarriketaren lagundu nahi die familiei.

Lau gai nagusi aukeratu ditu ortarako:

1. Familiako arremanak: Nola dabilta gurasoak maitasunez? Zenbat denbora egiten dute umeei etxean? Ama lanera joaten al da? Umeak bizitzen al dira etxetik kanpora udara aldian edo? Bai al da etxean aiton-amonarik edo?...

2. Agintea eta askatasuna: Aginte gogorregia ala bigunegia? Zer zigor mota? Zigorrik behar al da? Zenbaterainoko askatasuna eta aukera bideak?...

3. Familia eta seksualitatea: Zerk zapuzten du gehienbat gurasoen maitasuna? Zer garrantzi du ezkontza nahasteak? Zer diozu "erri-ezkontza"? Zer ezkontza austez? Ezer erakutsi behar al zaie umeei seksualitateari buruz? Nork? Zer diozu ezkontza aurreko seksu arremanei buruz? Zer aur-galtzeaz? Zer aur-neurtzeaz?...

4. Familia eta kristautasuna: Zure etxean asko itzegiten al da erlijioaz? Sifistunak al dira zure gurasoak? Elizara joaten al dira? Bataiatzen al dituzte beren aurrak? Noiz bataiatu beharko lirake? Zer eratako kristautasuna eman beharko litzake? Ezer aldatuko al luke familiako arremanetan siniesmenik ezak?...

Galdera aukeratu eta gehiago egin dizkie beren irakurleei. Zalan-tzarik ez dago, gure artean ere, or dabilta galdera aukerak ahoz-ahoz. Elkarriketari ekin behar guk ere. Ez dezagun pentsa isilduaz erantzun gogorrik. Beldurrik gabe aztertu behar ditugu. Eta argia eskeini ere bai otzan eta apal.

BUFALOAK ETA TERMITAK

Euskal Herria gaur bizi den kinka larria gauza nabarmena da, eta milatan aipatua. Funtsean, ordea, arras funtsean, zertan datza gure egoeraren berezitasuna? Beste modu batez esateko, zerk berezten gaitu arazoa jasaten dugunok? Erantzuna hau da, nik uste: euskaldun batzuek bufalotzat jotzen dugu geure burua; beste batzuek, aldiz, termitatzat. Hauxe da kakoa, nik uste.

Termita anitz sailatu da kinka larri hau «hozki» azaltzen; eta buruaz, «adimen hutsez», gertaerak eta gertakizuna razionalki argitzen. Eta beti lur jo dute hainek. Zergatik? Beti axalean gelditu izan direlako.

Baserrí zaharrakatuak habeetan janari-pilo bikaina antzematen dute termitak; eta, jan ala, algaraz lapartatsua entzun arazten. Besteok, berriz, betirako utzi behar dugun babeslekua sumatzen dugu.

Bufalook, hitz batez, ez dugu kinkari buruzko azalpen beharrik: bihotzaren mulnean senditzen dugu geure herrian gertatzen ari dena. Eta sendimendu ezin sakonago hori azaldu eta zuzenetsi nahia bera, birau iruditzen zaigu; Avila-ko Teresari bere amodioa azaldu-behara biraua irudi zekiokan bezala. Herrikide termitak buruz, horretara, zergatik ote den jakin ez arren, azaldu ezinezko higuinak hartzen gaitu; ezer pentsatu baino aisa lehenagoko eta barneragoko nazkak.

Eta termitak eta bufalook ez dugu inondik ere elkar ulertzen.

Bufalook amai-kutsua aditzen dugu bazterretan, ilunabarrean ikusten dugu geure burua; eta, izpirituaren zolatik beretik, ilunabarra maite dugu. Termitak, aldiz, eguerdia nahiago; eta ilunabar erromantikoak gorroto.

Bufalook argi epelak maite ditugu; termitak eguzki dirdaltsua. Bufalook udazkena maite; termitak udara idorra. Bufalook badakigu zer diren kasuarra eta kiwia; termitak ez. Termitak sendo ez dagoenik ezer ez dute erreparatzen; eta horregatik, nahiz gure herrian bizi, ez dute Euskal Herria erreparatu.

Bufalook ainu-tarrez oroitu gara Sapporo-ko txapelketetan; termitak, berriz, aski zuten Schranz-en arazoarekin, eta Hokkaidon ainu-tarrik zegoenik ere ez zekiten, ez axola ere. Termitak Kasbah-ko harkien haurrideak dira.

Vicente Aranak bazuen «bufalotasun» hori; eta «Los Ultimos Iberos» deritzan liburua idatzi zuen, ilunabar argitan oratua.

Felipe Arrese-Beltiak, euskaldun bufaloetan bufaloena agian, honela zion samink:

«Gelegi da-ta, ausi, arkaitzak, onegi ez izan, mendiak, lurpetutako euskera illa ta bere ondasun biziak. Bera, tontorrek, bete arruak, erdue Gaztela-lau igarrak; agortu errekek, lurtu itxasua; agur, euskeldun ibarrak!»

Eta otxandiarak ekiten; «geure erruz, bada, ekarri dogu erlijotzako unera».

Roger Idiarte azkaindarrari, Xi-

beroaz mintzo delarik, bufalotasuna dario:

«bena gure xokhua hūsten ari dela, eta segur hiltzeko pūndian girela».

Gauza bera Anjel Irigarai eta Kandido Izagirre euskaltzaleak, bizi guztian barrena «euskal hondakinen» bila ibiliak. Bufalo galantak Azkue eta Mitxelena. Termita berriz Miguel Unamuno.

Bufalo dugu ere, funtsean, Julio Caro Baroja, Irigarai-ri berriki egin dion hitzaurrean Nafarroaz hau idatzi duelarik: «Se oirá el mugir del viento, ábrete o cierzo, o el movimiento de algún animal solitario. No hay hombres vascofonos o no vascofonos. No hay más que casas vacías. Triste destino de un país, lleno hasta hace poco de ideas con vida».

Bufalo izan zen Pio Baroja; bai-na ez zekien, eta gure arteko batzuek ez dakite oraindik. Don Plok xirimiria maite zuen; eta zeru goibelak eta ilunabar malenkoniatsuak. Eta (ba ahal dago euskal bufalotasunaren ezagugarri nabarmenagorik agian?). Ipar aldera jo-arazten zion bihotzak; eta liluraturik zedukaten Noruegak eta ipartar herrialde lanbrotsuek. Hots, ilunabar luzakorren eskualde hura ezagutu duen euskalduna (A. Anabitarte mintza lekiguke honetaz) betirako hunkiturik gelditzen da. Ni neu bederen, aitor dut, zeharo hunkitu naute fiordo gaitzek: akabera-bake hura bait da, inkontzientean, barne-muinetan iltzaturik daramagun geure herri-irudi fina. Euskal Herria fiordo bat da.

Gauzak honela senditzen dugunok gaude alderdi batean; eta senditzen ez dutenak bestean gaude. Hauxe da benetako berezea.

Ilunabar hori egunsenti bilakatu ote den zalantzak eta eztabaldak gaude bufaloen artean. Baina bufaloen eta termiten artean amildegia sakon bat dago, «arro» bat Arrese Beltiak arestian aipatu duen hitza aipatzeko; eta hauen eta haien artean ez dago elkarpiderik. Bi hizkuntzaz mintzo dira (ez bait da askotan metafora hutsa!).

Termitak, horrela, zifra asko eman dezake agian gutzaz; eta baserrí zahar huts batetan «week-end»-etxetxo dotore aparta bat atundu. Dударik ez. Baina Euskal Herriaren kinka ulertzeaz... ¡ai da-duka gizajoak!!

Termita bait da; eta ez bufaloa.

LARRESORO

BANKAETXEAK BERRIRO...

Azken aldi honetan bankaetxe barruan eztabaida eta burrukak ugaritzen dohaztela dirudi. Konbenio berria dela bide, dirudienez, luzaroan ez da bakerik izango. Kapitalismoaren ezaugarri berezia dugunez gero, klase burrukaren egoera gehiago nabarmentzen zaigu bankaetxetan.

Diruz eta ekonomiaz bankaetxeak ditugu indartsuenak gaurregun, eta baita irabazpideari dagokionez aurrerentakoak ere. 1970 garren urtetan berrogei bankoek hamar mila milioitik gora irabazia dute irabaziaz % eko 14,7 gehitu da, Actualidad Económica aldizkariak dionez.

Ez genduke zenbaki eta numeroz nehor asper erazi nahi. Baina datoak ere gogoan hartzekoak bait dira, batipat eskabideak zuzentzerakoan izan lezateken indarragatik.

Aspaldidanik, bankaetxetako langileak indartzen dihoazkigu, «korbatadun» langileek euren egoeraren kontzientzia handiagoa dutela esan genezake, kapitalaren zama-pean bizi behararen ezina nabaltzen dute nunbait.

Behin eta berrir konbenioa planteatu da langileek euren eskabidea zuzendua dute. Zer da bada, langileek eskatzen dutena? Bots puntu dituzte nagusienak:

—Konbenioa egiteko erari begira: Aurrerantzean ez dute sozial batzarrekoek bakarrik ontzat eman-go, gaitzontzeko langileekin konsultatuz baizik.

—Lau mila pezetaren altxaera eskatzen dute hileko eta langile guztientzat. Ondo estudiatu eta aztertu ondoren eskatu dute hau. Gerorago ikusiko ditugu eskabide honen arrazoibideak.

—Urte beteko epea konbenioarentzat hots, ez dezala gerora ezeren luzapenik izan.

—Larunbata eta udako lan aldiak ordu betez gutxitzea.

—Guztionez, 30 eguneko opor aldia.

Hauk dituzte, laburki adieraziaz, eskabide nagusienak, zer esana pranko emango dute aurrerantzean. Itxuragabekoak ote?

Gaurregun, ekonomia bankaetxeak kontrolatzen dutela itsuak ere ikusten duen zer bait da. Irabaziak gehitzeko ahal den jornalik ttipienak ordaintzea «zuzen eta osasungarri» deritzaie. Horregatik, berezia da, benetan, bankaetxeak antola dezakeen konbenioa, eta handia bertako langile-burrukaren oiarztuna.

Jornalaren altxaera eskatzekoan bi alderdiak begira diote langileek. Alde batetik, bizi beharrraren premia, gaurregun ordaindu beharrrak zenbaiteraino iristen diren googan hartuz. Bankotako langileak «pluriempleoaren» menpean aurkitzen direla esan genezake. Zergatik? Lan horren premia dute-lako? Euren gastuetako osagarri bezala?

«Acción Social Patronal», egina duen estudioan, bi seme-alaba dituen familiarentzat gutxinez urteko 129.020 pezetako gastua jotzen du. (Cuadernos para el Diálogo, 100 garren). Bizi beharrraren garestia ere gorantz doa, baina dirudienez, ez dira denak iritzi berdinekoak neurria mugatzerakoan. I.N.E. erakunde ofizialak dionez % 6,8 baino ez da altxa. Banco de España-k, berriz % 7,10; Acción Social Patronal-ek % 9,11. Banestoren juradoak egindako azterketan % 15. Prezioak gorantz doaz, eta premiari begira jornalaren gorakada beharrezkoa da ezparririk gabe.

Bankaetxeen irabaziarri gagozkiorarik, urtetan zehar pilatzen duten diru mordoan gogoan hartuta zuzendua dute lau mila pesetako eskara. Bankaetxeak, langile bakoitzeko urtean zehar 100.000 pezeta irabazten baditu, lau mila pezetan altxaera itxuragabekoa ote?

Ikusten denez, eztabaidarik sortuko da. Nazionalizatutako bankan eta Aurrezki Kutxetan lanean diarduten langileak hainbat ez ote dute lortuko? Hori ere bidegabekeria izango al da?

Hauxe da, bada, bankaetxetako langileek planteaturik dadukaten arazoa, eta sistemaren aldakuntzarik gabe, reformismo baten barruan aurkeztuaz, jakina.

Mikel Ugalde

zeruko
ARGIA

Zuzenadaria:

MIREN JONE AZURZA
ARISTEGIETA

Nafarroa-Kantauri eta Aragoi-ko Kaputxinoak argitaratua (Kale Nagusia, 50-1.ª Burlada-Pamplona).
Donostian: Okendo, 22
Tel. 42 66 66

ARPIDE SARIA:

Barruan	300 pezeta
Korreo batasun-tako errietan	350 pezeta
Atzerrietako beste errietan	370 pezeta
Aldez	Aurrez galdetu
Salmetan (ale bakoitza)	7 pezeta

ZENBAit gaRA 72

BERRIAK

● Iruñeko San Antonio Gazte-ria antolatzaile delarik, eratua da "Nafarroako Zortzikote Berrien Lehenengo Txapelketa". Lehiaketa honetan Nafarroako edozein zortzikote berri parte har dezake, gizon, emakume nahiz umez osatua, baina inolaz ere elkarrekin nahasturik.

Zortzikote bakoitzak hiru kanta aurkeztu beharko ditu. Bata, derigorrezkoa, Jesus Guridiren "Mendekoste Festetan" delakoa, eta beste biak nork bere aukeran, baina beti ere euskarazkoak.

Honako txapelketa hau Maiatzaren 11an. Zangoitzen ospatuko omen da.

● Hilaren 4ean., Ondarroan, taldeko zuzendari den Jose Antonio Agirre azpeitiarra, Gipuzkoa eta Bizkaiko arrantzari buruz mintzatu zen euskaraz.

Sail zeronetan aurrez esanak garenaz, "Gaur" taldeak prestatu du Gipuzkoa eta Bizkaiko arrantzari buruzko azterketa bat, Arrasateko Aurrezki Kutxa Herrikoia eta "Copesa" delako kooperatibaren aginduz.

● Hilaren 5ean., Zarautzen, Santa Marinako "gazte ta zaharrek" eraturik eta bertako Udaleren arduraren pean, bertolari jaialdi bikain bat ospatu zen. Han ziren "Uztapide", Lasarte, "Lazkao-Txiki", Lazkao, Garmendia eta Gorrotxategi. Gai eta puntu jartzaile, Patxi Larrañaga.

● Irigoien Elkartek eraturik, hilaren 7an. Bergaran, Euskaltzaindiko idazkari den Juan San Martin jauna "Euskal Literatura Erromantiko garaietatik" delako gaiaz mintzatu zen.

● Hurrengo egunean, hilaren 8an., Elgoibarren, Juan San Martin berak "Lehen gizona Sartaldeko Pirineotan" gaiaz hitzegin zuen. Honako hitzaldi hau Ongarri Kultur Elkartek eraturik izan zen.

● Donostian, eta "Los Angeles" ikastetxeke Lehen Ikasle Elkartek eraturik, bi hitzaldi moldatu dira.

Hilaren 4ean. "Argia" Dantza Taldeko zuzendari eta "Euskal Dantzarien Biltzarra" delakoaren laguntzaile den Juan Antonio Urbeltz jauna, Gipuzkoako euskal dantzei buruz mintzatu zen. Hilaren 11an., aldiz, "Anexa" balet taldeko zuzendari den Lainez jaunak balet modernoaz hitzegin zuen.

● Martxoaren 12an, Bertsolari Eguna ospatu zen Hazparden. Bertara deituak ziren Xalbador, Martin, Azpillaga eta Lopategi bertsolariak. Horrez gainera, Loyato kantaria, Ospital-Karrere bikotea eta "Haizpetik" taldea.

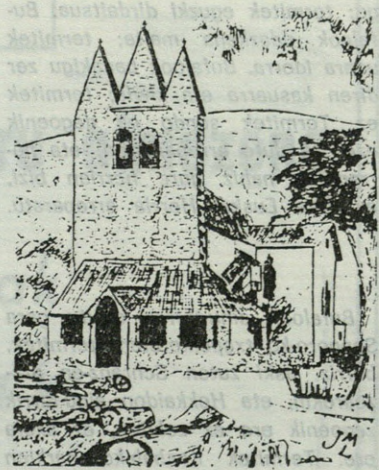
● Urretxuako Guraso Elkartea antolatzaile delarik, eratua da "Urretxuako II Ipuin Sariaketa". Ipuin sariaketa honetan 13-19 urte bitarteko gazteek parte har dezakete. Ipuinak, euskaraz nahiz gaztelaniaz gertu daitezke.

● Esan bagenduen esan genduen. Esan genduen bai, Zuberoako maskarak amaituak zirela aurtengoz Astebete lehenago berriak prestatu beharra!

Hala ere, guk horrelakorik idatzi bezain laster jakin ahal izan genduen, Urtarrilean eta Otsailean

ezezik, Martxoan eta agian Apirilean ere, eratzeko dela maskarada gehiago.

Itxura denez, azkenetarikoa Mendikote herrixkan eratuko bide da Martxoaren 19an. Horrez gainera, hilaren 26an., Zuberoako Gotainen, euskal jaialdi bat eratzeko da. Bertan izango dira Etxahun olerkaria, Mauleko "Festara" taldea eta Zuberoako zenbait gazte talde. Eta ba hiru kanpandorredun elizatzko bakana ikusteko aukerarik dugu.

AIPAMENAK

● Berandu bada ere, eta joan zen astea aipatzeko joan bazitzaigun ere, diogun honako honetan Donostia eta Loyolako Herri Irratiek eraturik, Otsailearen 26an. Azkoitian ospatu zen IX Bertsolari Gazteen Lehiaketa, bertako semea den Anjel Larrañaga atera zela txapelketa. Gure goresmenak "Mendizabal-Astarbe"ko bertsolari gazteari.

Begiko ditugu bai bertsolari gazteok. Badakizue nahi duzuenetako daukazuela ZENBAT GARA saila.

● Nik amaikatxo ordutan egon behar izaten dudana lantegian, Burgo neskatala bat dago euskaraz ikasten ari dena. Ez dakit ikas-tera iritxiko den, baina gogorik (zenbaterainokoa ote?) behintzat ez bide zaio falta.

Lehenagoko batetan, zenbait zor-ron kontatzen ziharduela galdetu rion:

—Zenbat dagoz?

—Eguastena (?).

Izan ere, egun hartan "egustena" (asteazkena) zen. Ez zebilen ba hain oker gure neskatala kezkatia.

● Gero eta hedatuagoak ditugu Euskal Herrian barrena umeentzat bereziki moldaturiko mezak. Honako "Herri-meza" erako hauek harrera ona izan ohi dute, bai umeen eta baita beren gurasoen alde-rik ere.

Hain zuzen, aurrerantzean, Iru- nen, hilaren lehen larunbatetan, horretarik meza bat eratuko omen da. Primeran irizten diogu asmo horri. Hala ere gauza bat ez dugu ondo ulertzen, alegia, zer egin behar ote dute guraso eta semeek gainontzeko hiru astetan? Edo-ta... hemendik aurrera hilean behingo meza nahiko ote?

● Azken HERRIA kazeta bizi-asko agertu zaigu. "Euskal-Herrian Gaiandi" atalean iparreko nahiz hego aldeko zenbait berri aipatzen da. Ipar aldean ere ez da jadanik giro hain baketsua. Herria itzartzen eta agintariak gogortzen ari.

Oraintsuan hain zuzen, ehun eta berrogeita hamar euskaldun kale- ratu ziren Baionan, Gure Herrian Nahi Dugu Bizi zioen txartel han- di bat zeramatzela. Poliziak hama- biren bat preso egin zuen, eta horietako bat, Jean Louis Davant, Eskola Tekniko delakoan irakasle dena. Davant, zuberotarra, inji- nie-ru agronomoa dugu, baita euskal- tzain laguntzaile, idazle trebe eta jor-ia ere.

● "La Voz de España" delako egunkarian poz atseginaz irakur

ahal izan genduen Josus Lete "Ibai- Ertz" bertsolariak "Euskaltzaindia diru premian" gaiari jarritako ber- tsoak. Bost bertso ziren guztiz. Aipa dezagun hemen azkena, be- deren:

Guztiok gogoz eman dezagun bakoitzak bere laguntza, ori eskatuz, bertsoen bidez, natorkizute onuntza. Bakoitzak al dun neurrian eman ezertxo ez dugu utsa, denok elkartu, guztiok batu, altxatzeko egin bultzatza. Euskaltzaindia galdutako ezker- o galdutako gure izkuntza!!

Bertsotan honela badio "Ibai- ertz"ek ere, ez dugu uste, egia esan, Euskaltzaindia galduez gero, bat batean, eta besterik gabe, eus- kara galdutako dugunik. Ez dugu uste ere isasondotarrak horrelakor- ik esan nahi duenik. Behar bada, Jesus Lete giro bat azaldu gurarik datorkigu, alegia, euskaldunok eus- kararen arauera jarraituko dugu- la euskaldun izaten, eta euskarak, edozein hizkuntzak bezala, nork zaindu, nork taxutu eta nork txer- tatu eta ornitu beharra duela. Eus- kaldunok buru elkartu bati jara- mon egiteko gauza garen neurrian izan gaitzek ere herri elkartu bat.

● Aspaldi honetan Euskaltzain- dia dugu kolokan, eztabaidatan. Ez dakit zer dela eta sortu zai- gun azpian moduko bat, gauzak nahastu gurarik. Ez dut ulertzen. Ez dut ulertzen. Ez dut ulertzen, ez, zein euskaldun atera daite- keen irabazten Euskaltzaindia hau- zitan jartzearekin. Euskaltzain (be- netakoa diot, zeren laguntzaile- lek...) izateko gauza ez garenok, ez dugu ezertxo ere irabazten pe- trakeria hoiekin. Lehen ere na- hiko nahastuak gaude berrogeita hamar urtetik gorako gizonen os- turiko instituzio bat kolokan jar- tzen hasteko. Bestetik, inork nahi balu Euskaltzaindian sartu (gau- zak hobetozeago egingo dituela- koan, noski), are gutiago ulertzen dut desprestijiatze lan hori, sar- tuez gero berorri tokatuko bait zaio berriz toki onera eramatea. Eta ezin uka, antolamenduen ospe eta entzute ona, edozein gizonena bezalatsu, errazago joan ohi dela beheara gora baino.

Harriturik irakur ahal izan du- gu ZERUKO ARGIA beronetan (Irakurleak mintzo. 469garren alean) G.E. delakoak esandako ba- daezpadako iritziak. Badaezpada- koak direla diogu, zeren erraza izan ohi da hitz ilunez zentzu ilunak adieraztea, inork ezertxo uler ez dezan, eta guztiok kezka gaitzen. Izan gabeko gaixok ez bait du sendabide jakinekori.

Neretzat baino gai sakonagorik delarik, Euskaltzaindiko Idazka- riarengana jo dut zertxobait argi- tuko digulakoan. Hantxe aurkitu dut, Mekola gainean, bere ohizko gelatxoan, goitik behera, ezker- eskuin, liburuak jostia.

Amatiñok: Hi Juaito, argituko ahal didak G.E. delakoak Euskal- tzaindiari buruz galdetzen duena? Euskaltzaindiak, nonbait, ez ditu- ela bere bete beharrak behar be- zala betetzen?

San Martinek: Bete behar hoik zein diren eta huts non egin den argi jarri izan balu, hik neri ho- rrelako galdera egiteko premiari- ek huela izango ez ahal zaik idu- ritzen? Beraz, nola argitu, argi egiten ez diren galderak?

A.—Hala ere, irakurlearen argi- garri edo, Euskaltzaindiaren idaz- karia haizenez gero, ea zerbait esaten dida idazkitxo hartan egiten diren salakuntzei: "oso-oso euskaltzain" autarkidun izateko Euskaltzaindiaren arauak beteak ote?

SM.—Erabaki bat ontzat hartze- ko ez duk beharrezko autarkietar- a jotea, baldin euskaltzain ba- tek honela eskatzen ez badu. Ho- beto esan, euskaltzain guztiak ados badaude, ez diagok autarkie- tara jo beharrik.

A.—Behingoz, nola hautatzen di- ra Euskaltzain osoak?

SM.—Euskaltzainen lekua, hutsu- neak gertatzen direnean betetzen duk, lehendik euskaltzain lagun- tzaile diren hiruren artean pre- sentaturik. Kandidatu bat baino gehiago denean bai, badiagok or- duan autarkietara jo beharra. Ni

nagoenetik ez duk hau gertatu, eta aurrerakoan berri zehatzik ez diat. G.E. irakurleak puntu hone- taz ezer okerrik badiakik, berak argitu beharko dik.

A.—Baina, badiagok besterik ere. Egin ahal dute guztiok sarrera hit- zaldia?

SM.—Araudian ez diagok argi, edo hobeto esan, ez dik jartzen, sarrera hitzaldia noiz egin behar den. Baina denok diakiagu eus- kaltzain guztiak direla hortarako nor, han eta hemen amaika hit- zaldi emanak bait dituk. Beraz, ez diakiat duda hori zertara da- torren. Ene ustez, etiketa hutse- ko gauza duk hau.

A.—Baina, bere azken salakun- tza, hire esanak gora behe- ra: "Zeintzuk ote euskaltzain oso oso- ko eta zeintzuk ez?"

SM.—...? Barragura ematen dik galdera horrek. Umekeria hutsa duk hori. Hor ez diagok inoren- dako sekreturik, EUSKERA Eus- kaltzaindiko aldizkarian zenbait aldiz argitaratua duk zerrenda osoa.

A.—Baina, barkatu honetaz saia- tzen banauk, zerrenda horretan norbait badiagok ez denik?

SM.—Nik ez diakiat ba; baina G.E. delakoak berak esan behar zian nor ez den, agerpen ilune- tan ihardun gabe. Egia esan, be- re izena argi eta garbi jarri nahi ez duenaren esana beti izango duk iluna. Badakik ba, harria bo- ta eta burua ezkutatu, ez duk ez jokabide zintzoena. Bestalde, eus- kaltzain izendapena ez dik inork norberaren buruarentzat egiten, hau lehendik direnek besterentzat egiten diate, eta ezer gaizki egin- baduk, guztion errua duk, gaur- koena eta atzokoena. Eta hik esan- go didak euskaltzain guztietaz fi- datzen ez den gizona zein edo zer izango den. Pentsa zak, besteei "zuek bekatiak" esaten ari dena ez dela aingeru garbia izango.

A.—Bai, halakoren bat uste diat nik ere. Eta G.E. delakoari sen- gurantzat eta zintzotasunez min- tza dakigula eskatuko nioke, edo bestela hogeita lau euskaltzainak gezurriak direla aitortu beharko diagu. Ez duk ez txantxetako G.E. horren salakuntza.

Euskaltzaindia dugu agian, Eus- kal Herrian barrena, euskaldun guztiak elkartzen gaituen antola- mendu bakarra. Mantein dezagun adorez eta arretaz. Ez dezagun umekieretan izorra. Egin dizalagun kritika, behar bada, baina kritika emankorra. Ez gaitzen xipoi-erietan ari. Bestalde, Euskal Herrian beste zenbait instituzio ere badugu euskarari buruzkoak edo hizkun- tzaren alde, izenez, direnak. Baina hoietaz ez dik inork kritikarik egi- ten, lanik egiten ez dutelako. Ki- xotek Santxori esan ziona aipa de- zakegu hemen: "Sancho, ladran; luego, caminamos".

LIBURUAK

● Liburu guztiz interesgarria Apat Etxebarnek prestatu berri di- guna.

Lau zati edo atal ditu liburu honek. Lehenak (Textos euskéri- cos de siglos pasados) zenbait eus- karazko testu zaharren berri ema- ten digu. Nonbait, sasoi batetako euskaldunok zenbait uste baino joriagoak izan ziren bere hizkun- tzaz baliatzean.

Bigarren zatian (Aspectos y Do- cumentos de nuestra Historia) Na-

farroako kondairarekin zer ikusi duen edozein agiri eta erabaki aipatzen da.

Hirugarrenean (Juegos y Leyen- das. Mitología) aintzinako zenbait jai, ipuin eta aztikeria biltzen di- tu. Laugarren eta azken zatia (Miscelanea) aurreko hiruren jo- kerarengandik arras bereiztua, Ga- les eta Katalunyak bihizkuntzari buruz mintzatzen da.

Hasieran esan dugunez, liburu erabat atsegina eta aintz arretaz irakurtzekoa. Hitzaurrea, Julio Ca- ro Baroja jaunarena. Egilearen na- hiz hitzaurreko "euskera" nahiko ulerterraza hego aldeko euskaldu- nentzat behinik behin.

NOTICIAS Y VIEJOS TEXTOS DE LA LINGUA NAVARRORUM. Apat Etxebarne. Sdad. Guipuzko- ana de Ediciones y Publicaciones, S.A. San Sebastián, 1972.

● Iaz Bilboko II Antropologia Astean eratu zen mahai biribile- rako moldatutako txostena argita- ratu berri du Aita Mokoroak.

Nahiz eta harako mahai biri- bila Euskara Idatzaren Batasu- naz izan, Aita Mokoroak gazte- laniaz prestatu zuen bere txoste- na. Nonbait irakurri berri dugu- nez, orduan ez omen zuen eman ahal izan. Ez omen zioten utzi dena ematen. Nik ez dakit gaiztoa ala eszeptikoa naizen, baina zer- gatik ez dakidan arren, batzuek ez bide dute inoiz aukerarik izat- ten nahiko luketena esateko (amai- katxo Arantzaizuko mutu ikusten ditut gaur berritsu).

Dena den, mahai biribil hartatik ez zen Aita Mokoroa ondorei ir- ten. Eta azkenik, berak aitortu zuenez, ez zuen jarraitzerik ahal izan "azken hogeitaka urtetan eus- kal mugimendutik at" ihardun be- har izan duelako.

Desastre hartako ondorio dugu "Lengua Vasca de hoy y de ma- ñana", gainontzeko txostenen au- rretik eta aparte azaltzen zaigu- na. Arrazoirik ezean, ausardiak bete dezake haren hutsunea.

LENGUA VASCA DE HOY Y DE MAÑANA. Justo Mari Moko- roa. Colección Auñamendi. Donos- tia 1972.

● Gizona ezik, ez omen da har- ri kozkor berberaz topo egiten duen abererik.

Halakoren bat gertatu zaigu gu- ri ba. Oraindik gogoan dugu Xa- bier Kintanaren "Linguística orain arte" zeritzan liburuak sorerazi zigun atzerakada eskutan hartu genduenen. Hala ere, zer gogotsu irakurri genduela hasiez gero...

Halaber esan dezakegu Larreso- ren "Hizkuntza eta Pentsakera" liburuaz. "Petardo" samarra izan- go zelakoan ekin genion beldurrez. Baina, besterik gero... Nonbait euskaldun guztiak gara apur bai hizkuntzalari eta era honetako li- buruek, dirudien baino harrera onagoa aurki dezakete gure irakur- lego urriarengan.

Ez duzu, noski, saiakera hau, hi- ru xemeikotako nobelatxo bat be- zain erraz irakurtzekoa, baina ha- la ere, aitzitik, badiu zenbait orri- tan eta kasutan nobela gutik duen atrazio nabarmena. "Euskara es- trukturalismo klasikoaren argitan" (ez titulaz izutu) deritzan lehen saila, eta esate baterako, "Euska- razko kolore taxuketak" badu apar- teko berezitasun bat, irakurlea munduko zortzigarren marabila ba- tetan murgilduko balitz bezala.

Liburu honek izango du, segu- ru asko, kritika sakon bat baino gehiago. Onerako edo txarrerako ez zaigu behintzat hizkuntzalari- rik Euskal Herrian falta. Baina kri- tikalarien esanen gora beheara, ez dio inork Larresoro jaunari ken- duko gai zailena apalik, argiro eta atsegingarri azaltzeko duen dola- na aparta. Ez dago, ez, gai sakonik zein liburu aspergarriarik, egileak zentzu eta idazkera argia duenean.

HIZKUNTZA ETA PENTSAKE- RA. Larresoro. Etor, Bilbao 1972.

Renault -ko gertakizunak Langile batasuna auzitan

Renault lantegien sarreran, 23 urteko langile gazte bat balaz erori zen. P. Overney, bere jokabide politikoen bidalia zegoen eta erori zen goizean manifestazio baterako zabalkundea egiten ari zen.

Langile hau bi aldiz erori da: lehenengoan lantegiko begirale armatuaren bidez eta bigarrenean Renault-ko langileen azken agurra jaso gabe joa delako. Langileak ez ote zuen berea bezala moazale hau? C.F.D.T.-ko lantegi batzordeak hildakoaren alde ta gertakizunari buruz egiteko Batzar Nagusi baterako dela egin bazuen ere, oso gutxi izan ziren erantzun zuten langileak. C.G.T. sindikato indartsuenak agerkundearen aurka zegoen eta Renault-ko langileak beldur ziren egoera ez ote zen gehiago nahastuko.

Langile honen erailketak agertzen duen lantegi barneko indarkeriak baditu bere iturriak. Frantziako langilearen egoera zailtzen doan bezala, lantegietako errepresioa ere handiagotzen ari bait da. Lana egiteko era nekagarriago egiten ari da, langileen jorنالak bizimodua ailtzen dute ta lan-ezaren mugak gero ta luzeagoak agertzen ari dira. Langileen ezin egonari egokiago erantzutearren, burges handiak polizi eginkizuna beteko duten gizonak beren lantegietan jartzeko zalantzarik ez dute egin.

Bestetik, burgesia horren gobernuak eratu nahi izan duen «Gizarte Berria» auzitan dago. Horrek bilatzen zuen nagusi ta langileen arteko konponketa ezinezkoa dirudi.

Izan ere, nazioarteko azokan esku izateko, Frantziako kapitalistek inbentario handiak egin beharrean aurkitzen dira ta horretarako irabazi handiaren atzetik ibili behar dute. Langile eskaerei uko egiteko aitzaki ederra da azoka, ta langileak lanik gabe uzteko lantegi «bilketak» eta «beregiratzak» oso itxura oneko arrazoiak.

Kapitalisten arteko borroka honetan ez dira langileak, bakarrik, haren ondorenak jasaiten dutenak. Ez. Errepublikaren zutabe nagusi izan eta diren salerosleak eta nekazariak ere beren dendak eta soroak uzteko zorian daude. Egoera honen erdian itxaropen gabekoen borrokak han eta hemen agertzea ez da arritzekoa.

Itxaropen gabeko borroka hoiaren adierazleak ezkerrean ezkerrean eseri ohi dira politiko batzarretan. Anarkista, maozale, troskizale ta bestelako politiko talde txoak asko ugaritu dira. Hauek erroetatik bota nahi dute kapitalismoak hazi duen gizartearen enborra ta gizartearen landare berri bat aldatu nahi du bestearen ordean.

Taldetxo hauen dinamikaren haurrean oso kezkatu agertzen zaigu Alderdi Komunistaren zuzendaritza. Elburu politikoen bidalia bere bizitza Renault-ko ateetan galdu duena poliziaren kidea zela esan du langileen Alderdiak. Alderdi Komunistak ez dago prest bere ezkerrean sortu den giro politikoen abotsa entzuteko eta badenik ere ikusteko.

Balaz erori zen

Alderdi Komunistak bere ezkerrean sortzen ari den taldea ta honen borroka aintzakotzat artzen dituen egunean, bere barneko egitura, eragileak eta jokabideak ikutuak geldituko dira.

Sozialistek eta C.F.D.T.-koek ezker berriaren jokabideak onartzen ez badituzte ere, hauen kezak jasotzen dituzte, ta maozaleak eta polizi egitura neurri berdinez ez dituzte neurtzen. Bi erakunde hauek beren programen lerroetan ezker berriaren asmo bat baino gehiago bereganaturik dituzte. Alderdi Komunistarekin elkartzeko daukaten asmoetan, bein baino gehiagoetan ozopoz gertatu izan zaie bata eta besteak ezker berria ulertzeko era ezberdina. Egun hauetan bertan, Frantziako langileria zatiturik dago ezker berri honen jokabidea dela ta.

Funtsean, egoera sozialaren ikuspegi ezberdinak egiten du ezkerre ta ezkerrearen ezkerrekoen arteko bereizketa. Poliziak bere zenbait konfidente ezker berriaren barnean lan lan egiteko jarriak dauzkala egia da. Baina hori ez da egi osoa. Ezker berria mugimendu politiko bat da. Heuentzat burges demokrazia, auteskondeak eta diputaduen batzarrek gezur borobilak dira. Igaro diren iraultzak dira hauentzat eredu. Zalan-tzan dagoen jendetzak beren alderdia aukeartuko duela diote. Subersioaren beldurrez jende askok fazismoaren bidea har dezakeanik ez dute pentsatzen ta 1968 urtearen ondoren jendeak eskubira jo zuela ahaztu dute.

Bestetik, subersioaren bidez iraultza gizarte aurreratueta eman ditekenean ez dute uste ezker alderdikoek. Frantziako ezkerre «frontista» jokabidea eraman nahi du. Askatasun formalak beharrezkoak iruditzen zaizkio ta herritar gehienekin kontatuaz egitura aldaketa emango omen du.

Errealitatearen egoerak nori emango ote dio arrazoiak?

D. IZA

Mao - Nixon

KORAPILLOZ BETERIK...

Ez, ez da gaurkotasuna galdu duen gertaera. Ez, ez da historiak berarekin irentsi duen zerbait. Nixonek Txinan egin duen ikustaldia gaurko gertaerei eragiten ari da eta gerora garrantzi aundiagoa izango du. Nixonek, berak dionez, aste honetan munduko egoera aldatu egin da. Gertaera honek patxadaz egindako azterketa bat merezi duela uste dut. Txantxagorria bezala leku batetik bestera saltoka gabiltza. Ez dugu astirik artzen gauzak ausnartu eta sakontzeko. Lehen ere arazo honetaz beste lantxo bat argitaratu izan arren berriro ere, esan dudana gaitik, eta ondorio batzuk atera nahirik, Nixonen ibillaldia aztertuko dut.

GAUZAK EZ LEHEN BEZALA

Bai, Nixonek Txinan pasa duen aste horretan munduko egoera aldatu egin da. Gauza honela dela ikusteko Nixonen ibillaldi bera, soil soilik aski ez bada, nahikoa da azkenean bi parteak egin duten azalpena aztertzea, ordea.

Formosari buruz artu den postura izan da jendea gehien arritu duena. Inork ez zuen uste honelako pausorik egingo zenik. Nixon, mutur batetik beste muturrera joan da. Aldaketa, denbora gutxian eman du gainera. Mc Carthy militar faszistaren ikasle finenak honelakorik egingo zuenik ez zuen jendeak duela lau urte asko uste. Nixonek auteskondeak irabazi zituen urtea. Antikomunista borrokatu hau Ipar Amerikako politiko progresistaren ere egingo ez zuena egiten ausartu da.

«Txina bat bakarra da. Formosa Txinaren zati da. Txinaren artean erabaki behar den arazoa da. Ipar Amerikak etxera eraziko du Formosan dadukan gudarostea. Baina aurrez lurralde horretako egoera baretuta egon beharko du». Gutxi gora behera honelako itzen bidez azaldu du Nixonek Formosari buruz duen politika. Foster Dullesen garaian Txina bat besterik ez zen, benetako Txina ordea Formosa zen. Orain gauzak zeharo aldatu dira. Orain benetako Txina, Maoren Txina da. Illabete batzuk dira Nixonen gobernuak bi Txinaren teoriari eltzen ziola. Gogoratu besterik ez dago ONUko eztabaida zer eta nolakoa izan zen. Illabete batzuk aski izan dira Ipar Amerikak benetako Txina, Maoren Txina dela aitortzeko.

Orain zer egin behar du Formosak? Gauza bat da printzipio neurrian egia bat aitortzea eta oso besterik gero egia hori errealitate bihurtzea, ordea.

Gauzak normalki gertatzen badira behintzat, oraindik urte mordo bat pasako da Formosa Txinaren zati egin baino lehen. Arrazoi asko da. Batetik Maok berak ere gauzak berehala aldatzerik ez du nahi. Txinatarrak presarik, ez dute. Txinaren kaltetik il arte ez dago ezer egiterik. Lehenik, gauzak pakezko neurrien bidez egin nahi badira Formosako egoerak berak aldatu behar du.

Formosako egoerak bakarrik ez, Indotxinako egoerak aldatu behar du. Egin duten azalpenean, Amerikatarrek garbi esaten dute: gudarostetik ez da etxeratuko lehenik lurralde horietako egoera aldatzen ez bada. «Lurralde horiek» Indotxina eta beste inguruetako lurraldeak adierazi nahi ditu. Noiz baretuko dira? Ez da erreza erantzutea. Badirudi baretze horretan Txinak ahalegiak egingo dituela. Hori omen da Nixonek Formosaren ordainez eskatzen diona. Nere irtzi motza eman behar badut, Txinak hori egingo duelakoan nago. Izan ere Txinak, gudaren bidez Iparamerikarrak Asiako lurraldeetatik botatzerik ez dagoela ikusten du. Lehenago lantxoan esan nuen ez ordea hori da Txinaren asmorik eta gogorik sendoa. Bidean jarri ere jarrerazi dituzte Iparamerikarrak. Formosako gertaera ikusmolde honetan aztertu behar da.

Aste honetan munduko egoera aldatu egin da.

IPAR AMERIKAK ZERGATIK ALDEGIN?

Ipar Amerikak ezin duelako lehengo politikarik aurrera eraman. Arrazoiak, funtsezko arrazoiak hori da. Nik horrela ikusten dut behintzat. Beste modu batetara gauza esateko: Imperialismoak beste bide batzuk nahi ditu arkitu.

Sama aundiegia da bere gai artu duena. Sama hori eramateko beste batzuren laguntza nahi du.

Bost abeen gain erailki nahi du Nixonek mundua, Japon, Txina, Rusia, Europa eta Ipar Amerikaren gain, alegia. Orain toki guzietan presente egon behar izaten duen bezala gero bere laguntzaileen bidez mundua menderatuko du. Japon izango da Asian bere lekua artuko duena. Japonen egingo duen politika ez da Ipar Amerikaren aurkakoa izango. Ipar Amerikak Asian daraman karga Japoni pasatuko dio. Japon ez du bakarrik utziko, ordea. Japonen Ipar Amerikaren laguntza izango du.

Txinarekin egin nahi duen politika ere ikuspegi horretan aztertu behar da. Txinarekin ondo konpondu behar du. Txinak bere eragilea ez dezan zabal, Txinari gauza batzuetan amore eman beharko zaio. Horrela Txina, pake bidean sartuko da Nixonen ustetan. Asian lehenean jarraituko du, alegia komunismorik ez da zabalduko, eta funtsean gaurko banakete berak jarraituko du.

Europako arazoetan ere Nixonen pentsaera berdintsua da. Europak bere politika bat egin behar du. Europak Rusiari aupregia erakusteko batu egin behar du. Nixonek badaki batasun hori ez dala sozialismoak agintzen duen bideetan egingo, gaurko neokapitalismoaren oinarrien arabera baizik. Horregatik

tik Europa elkartzen bada egiturak, sozial eta ekonomia egiturak lehengoak izango dira. Iparamerikak lasai jarraitu lezake. Lehen bakarrik egiten zuena, gero beste- ren laguntzarekin egingo du.

Bere asmoak ederki daramazki aurrera. Orain Maorekin egon da eta gero Brejnev jaunarekin egongo da. Denekin ondo konpontzeko bideak egingo ditu. Bide batez pakearen zainzaille bezala azalduko da. Bide batez Ipar Amerikaren interesak ez ditu galduko, indartuko baizik. Nixon realista da. Nixonek ikusi du lehengo bidetik ondamedira zihoala. Beste biderik aukeratu beharra zegoen. Horretan ahalegindu da.

Rusia ordea ez dago lo. Japonen arremanak estutzen ari da. India eta Bengaliarekin oso arreman esturik du. Ipar Vietnam eta Ipar Koreakin ere oso ondo konpontzen da. Europako arazoan berriaz, Alemaniarekin tratadua egin du. Tratadu horrek oraindik aldaketa izan ditzake, baina bere asmoa or dago. Frantziarekin ere arreman onak ditu. Joan zen udazkenean Rusiako buruzagiek egin zituzten ikustaldiak, politiko internazional ikuspegi honekin aztertu behar dira, berriro ere.

Bakoitza bere aldetik jo eta ke ari da. Bakoitzak bere itzala zabaldu nahi du. Txina, Rusia eta Ipar Amerika dira oraindik nagusi. Bakoitzak bere interesak ondo zaitzen ditu. Beste lanetan hemen azaldu ditudan iritziak zabaldu eta sakonduko ditut. Korapillo askotako arazoarekin ari naiz. Gorapillo horien muina ikusteko denbora behar da.

Juan Elustondo

aristegui hermanos

ZORUAK ETA ESTALKIAK,
PERSIANAK, ATEAK, ETA ABAR.
GARBITOKI ETA ITURKINTZA GAIK.

ERAKUSTOKIA:
FUENTERRABIA, 19 - URRUT. 11459
DONOSTIA

LIBURUAK

Hizkuntza eta Pentsakera

Egilea: Larresoro - Arg. ETOR

Leit motiv bakarra du liburu honek: marxismoaren esan batzu estrukturalismoaren argitan atzertu.

1972 urteak zientziaren haroa iri-ki nahi duela dirudi euskal literaturan, urtea nolako liburu-ekin abiatu dugun ikusita. Marxismoaren arazoa garbitu nahi duela ere bai. Esku artean duguna Larresororen da (alegia, Txillardegirena): *Hizkuntza eta Pentsakera*, 1972, 141 orrialde, 6 kapitulu. Liburuaren presentazio guztiz egokiz dator, R. Mendigurenen egur zoragarriekin. Nire gustorentzat Etor-en orain arteko onena.

Gure artean Txillardegik ez da-duka problemaotan parekorik. «Jakintsu isilak» utzi eta (euseraz) idazten dutenen artean behintzat. Autorea lehendik ere iaio agerturik zen gaiotan, JAKIN-en eta beste aldizkariaren batetan azalduko saio zorrotzekin. Aspaldian ari zai-gu estrukturalismoaren azterketan eta haren berri ematen. 1967an marxista batekin edukitako haren eztabaida gogorra ere ezaguna da. Harrez gero estrukturalismoaren kontra itsuan jarraitzerik ez dago-ena, europar marxistek ere ondo ikusi dute. Schaffek, adibidez. Zientifiko sobietarren estrukturalismo-ari hurbiltzea beste behin aste-kari hontanxe jakinarazita dago (ZA, zenb. 430, *Lenguaje y Pensamiento* liburuaren berri emanez: autore sobietarrek ere Txillardegiren izen-buru berdina eman diote beren liburuari!). Denborak arrazoi eman dioten segurtziarekin datorkigu, bada, oraingoan Txillardegik, hizkuntza eta pentsakera arazoa osoki samar azaltzea. Whorfen, Levi Strauss, Lacanen teoriak hemen ikus ditzake irakurleak, xe-heki eta garbi jarrita. Alor guztiz ezberdinetan (linguistikan, etnologia, sikanalisan) adaskatu den estrukturalismoa azterkatzeko erakusmen ederra. Txillardegik batez ere linguistika estrukturalari lotu zai-o, etnologia ta sikanalisia ahaztu ga-be.

Problemaotan oraindik asko ohitu gabekoarentzat hona lehenik argi-tasun bi, liburuaren garrantziak ohar dadin:

— Irakurleak Garateren *Marx eta Nazioa* edo beste edozein liburu irakurri badu ikusiko zuenez, az-ken finean marxismo dena ardatz kondaira-filosofiko baten inguruan biltzen da (Garateren liburuari bi-garren parteko lehen kapitulu guz-tiak ikus). Estrukturalismoak kon-daira filosofia hori arras ukatzen du, marxismoaren ardatza bera hor-takoz.

— Marxismoari, gizona ta histo-ria, produzioak zertzen dituela iru-ditzen zaizkio. Estrukturalismoari —labur esateko— hizkuntzak egi-ten duela. Larresororen liburuak oinarritzko tesi hauxe du.

Bi ikuskeraon sintesia lortzeko dago oraindik. Entseiatu ere doi-doi egin da batere. Euskaldun marxis-tak marxismo zahar batetan agiri dira; Txillardegik post-marxista sen-titzen da, ta zeregin horren pre-miarik ez du ikusten. Horrela mar-xistaok eta estrukturalistaok (Txil-lardegi kasu hontan) elkarren bu-ruz-buru ta kontra hutsean daude.

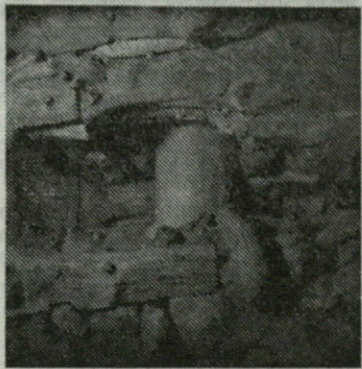
Razonomia hori behin-behinean eta une batez onartuz gero, aitortu beharra dago: Txillardegiren mar-xismo kritikak arrazoi du. Marxis-moari ez zaio suntsitu, ala gora irtendaz salbatu beste erremediorik gelditzen. Txillardegik lehenengoa bakarrik onartuko luke agian.

Irakurle kritikoak hiru maila edo sedimento aurkituko ditu liburuan: (1) estrukturalismoarena linguisti-kan, (2) estrukturalismoarena mun-du ikuskeran eta kondaira filoso-fian, eta (3) mundu ikusker a ho-nen zerikusi politikoak, haiei lin-guistikaren ondorioen nahiz meto-do estrukturalistaren beraren alde-tik begiratu, eta marxismoaren kon-trako ezten goriarekin gainera. Hi-ru mailaok edukirik, azalean libu-ruaren leit motiv bakartat marxis-moaren azterketa emateak gehie-gikeria dirudi: izan ere Txillar-de-gik gehien-gehienbat marxismo mis-

Larresoro

HIZKUNTZA
ETA PENTSAKERA

ETOR

tifikatu bati erasotzen dio, gure arteko marxismo korrientea, ga-urdaio ikusi ahal izan den ba-karra ere bai, horixe izan arren. Nolanahi ere aurrerantzean mar-xismoaz aitzekotan beharrezko iza-nen izanen da liburu hau. Esan-dako hiru mailaok ia kapitulu guz-tietan nabari ditezke.

Lehenengo maila ebaztea linguis-tei utzirik, beste biez jardungo naiz ni, eta lehenengo mailako puntu bat bakarrik aipatuko dut: hizkuntza sorreraren arazoa. (Matez ere marxismoarekiko zere-ginei lotuko naitaie lan guztian). Puntu honen inportantzia garbia da: marxistek, historiatz izaki, zerbaiten sorkura azalduz haren natu-raleza bera argitu dutela uste bait dute.

HIZKUNTZAREN JATORRIA

Hizkuntza ere gauza bera egin ohi dute: hizkuntza, lanaren pro-duktoztat dadukate, hizkuntza-aren naturaleza ere horrelaxe esplika-tuz. Engelsen erizitan hizkuntza lan banakuntza, produzio pro-zesoaren eta premiaok kanpotik eragindako abots-harien eta buru-muinaren eboluzio emari da (ik. or. 104/105). Teoria horiekin ez hiz-kuntza jatorria eta ez natura-leza dago jadanik adierazterik, eta zientziak aspaldi zokoratu zituen. Txillardegik ere ongi erakusten du ezezkua, liburu osoan zehar eta 5 kapituluaren batez ere. Hizkuntza-aren sorzura sinbolamena da, inkontzi-enttea edo taxutu-beharra.

Baina hau ez da gehiago argi-tzen. Hots sorburua ematen da, baina sorburu hontatik hizkuntza-raino dagoen prozesuari segitu ga-be. Hutsune honixe begiratzea me-rezigarri litzake, halare. Esaterako, marxismoarekin polemikan jardute-kotan —ta liburu hau halaxe ari da— Engelsek arazoaren termino denak atzekoz aurrera esplikatzen dituela erakutsi ditek, eta Engel-sek bezalaxe oraindik harekin da-biltzanek: hizkuntza ezarrian eta burumuinaren desarroiaren ondorio haina edo gehiago bait da haien eragile eta kausa. Giza-lanaren pro-dukto haina haretzen aurrez-eman. Honekin marxistek izan dituzten eboluzio eta genetika teoria pa-rregarriak ere hantzeratu beharra zegokean. Problema zientifiko hon-tan hauri politiko asko korapila-tzen bait da, liburu hutsune hau Midizina Nobel Saria duen Mo-noden zer dion (*El Azar y la Ne-cesidad*):

«Es imposible no suponer que entre la evolución privilegiada del sistema nervioso central del Hombre y la de la performance única que lo caracteriza no hubiese habido un empajamiento muy estrecho, que hizo del lenguaje no sólo un producto, sino una de las condiciones iniciales de esta evolución» (143/144).

Ideologikera hor dabilkigu orain-dik hizkuntza, sinbolak, kultura, e.a. gainegituren sapaiera bota na-hirik. Hori antidialektikoa dena era-kutsita nago, azkenean kausa ba-karrekin operatzen bait du, teo-ria dialektiko ordezk monokausalista

eta materialista vulgar bihurtuz. Logikak agertarazten duena zien-tziak irimotzen du:

«Lo que es lo mismo que admitir que el lenguaje articulado, desde su aparición en el linaje humano no ha permitido solamente la evolución de la cultura, sino ha contribuido de modo decisivo a la evolución física del hombre» (149).

Hipotesi hau jar ditek, bera: «...Aparecida muy prontamente en nuestra raza, la comunicación simbólica más rudimentaria, por las posibilidades radicalmente nuevas que ofrecía, constituyó una de estas "elecciones" iniciales [ureta-tik lurrera pasatu zen lehenengo arainaren antzeko aukera] que com-prometen el porvenir de la espe-cie, creando una presión de se-lección nueva; esta selección de-bía favorecer el desarrollo de la performance lingüística y por consecuencia la del órgano que la sirve, el cerebro» (144). Abere-bat suposatuz gero, «es evidente aren neuro-sistiman aldakuntza-ren que (...) el uso de un lenguaje, por primitivo que sea, no puede dejar de (...) crear en favor del desarrollo del cerebro una presión de selección poderosa y orienta-da, tal como ninguna especie afá-sica podía jamás esperar (...)». Vemos también que la presión de selección debida al uso de un len-guaje debe favorecer especialmen-te la evolución del sistema ner-vioso central en el sentido de una inteligencia de un cierto ti-po...» (146).

Engelsen adierazpenak hitzez-hitz berritzen ari direnak, oso nabar-men oraindik, inondik ere tximu-engandik gizonengana pasatu ezin-da dabilta: tximuak bezalaxe, iku-sitakoa irudikatzen ari bait dira. Ez zuten agian eboluzio legeen eta genetikaren berri oraindik entzun-go.

Problema honen azterketa xe-he-go bat Txillardegik berak egin le-zaiguke. Edo X. Kintanak ere bai, linguistika nahiz biologia zale de-nez gero. Hori egin ostean gure paleomarxismoari gain gartu eta hizkuntza eta lanaren arteko ba-tasunari «zientzia-petrikilloena» bai-no esplikazio zientifikoago bat eman ahal izango genioke marxis-moa aspaldi hildako eboluzio teo-rietatik libratuz.

GAURKO ZIENTZIA

Txillardegiren liburu gaurko zien-tziaz baliatzen da. Maila hortan ez dago aitzakiarik.

Baina Txillardegirentzat gaurko zientziaren arabera mundu ikuskera bat bakarrik dela posible ematen du. Ta hor balegoke zer eragotzi-rik.

Liburu polemiko izaki, konpren-ditzen da hori. Zientziaon gainean joera ugartasun eta diferentzia as-ko egon arren agirikoa bait da XIX mendeko ikuskeren kontrako guztien batasuna. Ta Txillardegik ez-pairik gabe gure arteko XIX-gnke-rien aurka burukatu da.

Ni ere sinetsita nago burruka hori guztiz premiazkoa dugula. Izan ere, gu historikoa ezin gain-diturik gabilta oraindik. XIX men-de gorri-gorrian (XVIII-gnean ez gaudenean). Baina polemika hortan gure horizonteak piska bat hestu-tzen ditugu.

Txillardegiren oinarritzko tesia guztiz arrazoizkoa da. Gaurko zien-tziarekin ez dago bestela hitzegi-terik: «...Ados dira gaurko jakin-tsuak puntu batetan: hizkuntza agertuz gero, pentsabidearen eus-tari eta gidari bihurtzen dela oso azkar; eta hori dela-ta, oso sa-konki markatzen eta baldintzen di-tuela hizkuntza horetaz baliatzen direnak (eta baliatzen den herria, beraz).

Liburuak baieztatzen duena, tesi baieztakorra, guztiz onartu beharra dago. Ez da berdin tesi ukakorre-kin: liburuak tesi positibo hor-rekin uka ditekenean baino gehiago arbuatzen bait du.

Hori hurrengoan ikusiko dugu.

Joxe Azurmendi

J. MARTIN HIRIBARREN (1810-1866)

Euskal idazle garsua. Mugaz andikto euskaldunak batez ere poema sotil batean goratu zituen. Orixek bere euskal literaturaren kondaira laburrean aipatu ere egin ez arren, gora aundikoa degu alor onan. Onek idatzi zigan euskal poema ez bait da nolanaikoa.

Izkuntzalariek, ala ere, argitara gabe utzi zuten Iztzagatik aotan geiago artzen dute. Hiribarrenek, bada, iztegi eder bat osatu zigan; naizta, oraindik, berak utzi zuten bezela, Mekenas on baten zai, auts-artean zokoratua egon. Lan auek ez al dute merezi argitara ekartzea?

Azkainen sortua degu, Etxeberria deritzan etxean, 1810-5-8an. Ez zan edozelako odolekoa ere; amaren aldetik, bada —Juana Dutari— Baztan ibarreko Azpilkuetan datzan Dutari leinargitik zetorren. Orik, au da, Dutari etxetik zetozen baita Martin Azpilkueta (1491-1586) lege-gizon ospetsuaren eta Maria Azpilkueta, Frantzisko Xabier deuna-ren ama. Beraz, bazuen aien zerbait gure poemagille trebeak.

Eliz-ikuskuntzak amaiturik, 1833-6-lean apaiztu zan. Bertatik Urru-ñara bialdu zuten arimazai; urrango urtean, Bardotzera, ta ementez bizi izan zan 1834etik 1865erarte. Azken urte onetan Baionako eliz nagusiko deduzko kalonje izentatu zuten. Urte bete doi-doi egin zuten emen; goiz batean, ba, Sagrarioa ixten zebillela atz-punta bat zauritu eta tetano-gaitzez il zan, 1866-11-26an. 55 urte baino ez zituen oraindio.

Aski gai urratu zituen, itz neurtuz batez ere; erreztasun izugarria zeukan olerkiak txirikordatzeko. Agustín Chahok orixegatik «olerkari maite» deitzen dio bere eskutitzetan; Goietxek ere, Eskaldunak argitaldu zuenean, «olerkaria erditu zaigu» esan zuen. Bi auekin eta Duvoisin-ekin izan zituen istillu batzuk ere, euskal ortografian ordurarte era-billi zuten ez zala eta ez zala.

IDAZLANAK

J. M. Hiribarrenek poema eder bat utzi zigan: Escaldunak (Baiona, 1853). Eta ukatu ezina: aalegin izugarria erakusten du lan onan, mami eta azal, maisuki egiña bait dago; 238 orrialde dauka, 5.504 bertsoz ornidunak. Euskaldunei 18 ahapalditan bi itz zuzendu ondoren, Iberia, Kantabria eta Euskalerra kantatzeko darabilzki leendabiziko iru ata-lak; laugarrenean, euskal erri bakoitza abesten du: Be-Nafarroa, Goi-Nafarroa, Xuberoa, Gipuzkoa, Bizkaia, Araba, Lapurdi; eta auekako ibaiak: Ihuri, Laran, Urhandi, Uherts, Bidaso; eta uri bereziak: Azkain, Kanbo; eta merkatudun erriak, 35 eraño, eta beroietako seme ospetsuak, eta azkenez euskaldun gizonak, mutikoak, neskatzak, kar-gudunak, apezak, mirikuak, eskribak, agotak, pillota jokuak, zezanak eta beste, dena nasaiki eta bertso bipiletan.

Oso jakingarria degu —ezin ukatu— kantutegi au: gure asaben oitu-ra, solas, joku, gizaseme goren eta gainerakoak eurrez ematen dizkigu. Badu jakituria, eta erreztasuna gauzak xairo adierazteko. Barruan galgal zerabilen gaia artista bezela eman zuten jaria. Goxotasunik eza egotzi zaio ifioiz; bertsoak egikera ez duela, alegia, guk nai oi degun eder goxoa. Orrez gafiñ, lar zuhurra omen degu barne-arnasari ataka irikitzean. Baliteke orla izatea, baiña gure koblakariak beti izan ditugu lotsor samarrak lirika gafiñezaldietan. Beraz, akatsa ote?

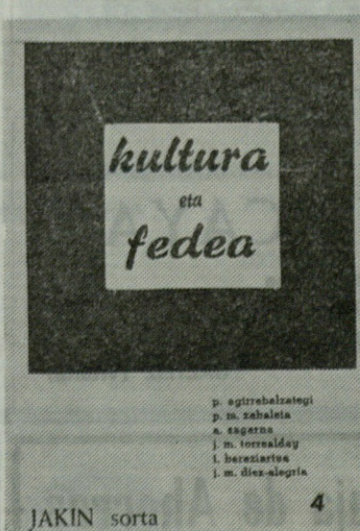
Beste bi lanok ere argitaratu zituen: 1) Montebideoko berriak. Ut omnes lucriferent: Guclac salbatu nahi, Eguia kharitsa bai (Baiona, 1853). Aurretiaz Messenger de Bayonne-k argitara eman zituen lanak dira, sorta batean bilduta; eta 2) Escaraz eguia (Baiona, 1858); 159 orrialdetako liburuak. Apolojelika txiki bat dezu: Jainkoa eta Aren gugazko axola, Siñstea, Eliza, Aita Santu, erlijioak eta abar.

Argitara atera gabe utzi zituen beste lan batzuk, eta gaur ere orrela daude, tamalez: Gramatika bat, atsoitiz sail bat, Erreñuko Edestia, Andra Mariaren bizitza, eliz-itzaldi batzuk, Iruiñeko jaiak, olerki-mordo bat, eta gorago alpatu degun Iztetia —Dictionaire Basque-Français—. Bada oraindik gure azkaindar olerkariaren poema luze bat —Napoleon lehena—, Bonaparte printzearen paper artean egona, eta gaur Bizkaiko Diputaziñoako liburutegian aurkitzen dana.

Euskal frantses Iztetia badu bere jakingarritasuna. Larramendiren itzetia maiz samar erabili zuten arren, eta berak ere bere kasa beste itz batzuk sortu, zentzunez jokatzan du geienetan. Eta Azkuek eta Lhandek baitik bat esku artean euki zuten aren lan baliotsua.

A. ONAINDIA

Kultura eta Fedea

Baiña binbitartean ezin utz ma-hai gaineen hautsak zikintzen. Lan haundiegia eta interesgarriegia iru-ditzen zaigu pekatu hori egiteko.

Lehenik «kultura», «fedea» eta «erlijio» hitzak aztertzen dituzte. Erlijioa gizonaren salbade ala ondatzaile da. Zer kritika egiten zaio erlijioari? Barth Bultmann, Bonhoeffer, Tillich eta abarren kri-tikak jasotzen dituzte. Baita gaur-ko filosofia sobietarrarena ere. Eta honek guztiak Euskal Herrian duen erasana. Fedeak ekintzarako dela al darama? Bai al dute elkarrekin zerikusirik fedeak eta kulturak? Zer pentsa gaurko Jainkogabetzari buruz?

Gai hoiek denak aztertzen eta sakontzen dituzte. Gai zailak, bizi-biziak, interesgarriak.

Ez dira edozeinnetzat egiten di-ran liburuak. Kultura eta teolo-gia apur bat eduki behar da hor-tarako. Baina apaiz eta frailleek eta hortarako bidean jarrita dau-den guztiak irakurri behar litzu-kete. Astiro irakurri, zuztarretik aztertuz, batzarretan jorratu, ba-kardadean ausartu... Baina hori guztia, gogo onez, aurre-iritzi-rik gabe.

Kalean daude gai hoiek. Jen-dearen buru-bihotzetan galdera ho-iek. Erlijio kezka eta ardura duen edonork aintzakotzat artu behar litzuke bi liburu hauk. zin daitez-ke zokoratu.

KULTURA ETA FEDEA - ER-LIJIOA HAUZIPEAN - JAKIN SORTA.

Hegazi

azkoitia

MAHAI BIRIBILA

Kimu elkartearen aretoan eta bertako batzordekoek antolatuta, emakumearen egoerari buruz zer nolako iritzia dagoen jasotzeko mahai biribil bat eratua izan zen.

Aldez aurretik neska-mutil batzuek zabaldu zitzaizkien honoko puntu hauekin. «Emakumea etxean» «Emakumea etxetik at» Nesken eta mutilen arteko harremanak» Alegia ia nola ikusten zuten emakumearen egoera, etxean, lanean, etab.

Mahai biribilean, neska-mutil hauek hasi ziren beren iritzia azaltzen, eta bereala entzuten zengozenak era parte hartzen hasi ziren, eta eztabaidak sotu ziren.

Batzuek zioten, emakumea etxerako dela, hots, emakumearen eginkizunik onena bere ingurukoak zoriontasun izatea dela. —Orain arte bezala neska-mutilen izaten jarraitzea hain zuzen—. Beste batzuek onartzen zuten emakumea lanera joatea, baina ez bera pertsona bezala osatzeko, baizik eta dirua irabazteko.

Gaurko bizimoduan nola asko behar den lasai bizitzeko (konsumoko gizarte honek orrela eskatzen bait du) era orretan bizitzeko, ikusten zuten beharrezkoa emakumea lanera joatea. Beste zenbaitek zion, alegia emakumearen egoera aldatu egin behar dugula, eta honetarako gure pentsakera aldatu eta gizartearen egiturak aldatu behar direla, alegia gaurko gizartearen egiturak gizonezkoak eginak direnez

gero, emakume zeharo baztertua gelditu dela. Funtsean, bada, emakumea gaur arkitzen den bezala arkitzea, gizartearen egiturak gaizki eratuak dagozelako dela zioten.

Beste iritzi gehiago ere entzun genituen. Gazteek guztiz ondo erantzun zuten eta orain iritzia jaso ondoren, bizpahiru hitzaldi antolatzearabaki dute elkarteok, zenbait puntu argitu eta sakontzeko. Arras ongi iruditzen zaigu Kimukoek eratu duten mahai biribil hau, eta gure ustetan beste zenbait gaileri buruz ere zerbaite orrelakoa antolatuko dutela derizkiogu, zampaketa ugari bait ditugu gainean eta denaz ohartu beharra dugu.

OMENALDIAK

Azken aldi honetan, omenaldiak ugaritzen ari dira gure herrian. Hau esaterakoan ez goaz ohoratuak izan diren horien aurka, ez goaz gizon horiek epaitzera, bainan gure ustetan, jai hauen mamia aldatzen ari ote den esango genduke. Gure herrian eskeintzen ari diren omenaldi hauen oinarria, gaurko sozio-ekonomiko egituretan finkatua ikusten dugu. Omenaldi hauen jomuga, irabazian datza. Esaten dutenez eta ikusten denez gero, antolatzaileek negozio ona dela somatu dute, eta ia astero badute bateren bat ohoratzen.

Gainera ez dute aski, gorputzeko beharrik zabaltzeakin, baizik eta konsumismo hau izpirituetan ere hedatu nahian dabiltz.

Gure ustetan esnatzeko ordua iritxi zaigu, bestela...

TXINPARTAK

mutriku

ODOL - EMAILLEEN ELKARTEA

Odol-Emailleen Elkarteari buruz guztiz arduraturik dabilzan gazteak baditugu gure errian. Gazte langille ta biotz zabalekoak. Apirillean bi urte beteko dira Gipuzkoako Odol-Emailleen Elkarteko ordezkariak Mutrikuratu zizala, gure erriartean artean odola bilduaz, Odol Elkartea bat sortu al izateko. Orrela izanik, elkarte ontako zuzendari dan Barrenetxea-tar Jesusekin elkar-izketa bat izandu dut, eta ona emen aipatutako Elkarteari buruz berak eman dizkidan argibide batzuk.

—ODOL-EMAILLEEN ELKARTEA nortzuk sortu zenuten?

—Lagun talde batek.

—Bazkide asko al-zerate?

—Oraingoz eun ta berrogei ta amar bazkide ditu guztira.

—Odol emateko, bearezko al da bazkide izatea, edo bazkide ez diranak ere eman al dezakete?

—Badira odol emailleak bazkide ez diranak, bañon... obeagoa da beti bazkide izatea.

—Eta odola eman dedin, zenbat urte bear ditu izan, eta noizdaño?

—Emezortzi urtetik irurogei bitartekoak, eta orretaz gañera, jakiña, odol emateko berrogei ta amar kilo beteak izan bear ditu.

—Atera aldi bakoitzean, zenbat ateratzen diote?

—Laureun c.c. inguru.

—Urtean, zenbat aldiz atera dezakete?

—Iru illabetean bein atera dezakete, bañon orain artean urtean bein ateratzen da, Elkartea odol premi aurdirik izan ezik.

—Eta odol emateko prest dudenak, norengana zuzendu edo zer egin bear dute?

—Erriko Odol-Emailleen Elkarteko zuzendari edo batzarkideren bati aditzen ematea besterik ez du, bere izen-abizen ta zuzenbidea emanaz.

—Eta batzordea, nortzuk osatzen duzute?

—Batzordea osatzen dugu, Jesus Barrenetxea, Joseba Odriozola, Jose Antonio Arrieta, Luis M. Rodríguez, Leonardo Zenekorta, Leokadio Uranga, Jose Iñasio Urkiri, Mari Sol Lekue, Mari Pilar Garagarza, Mari Juli Azkue, Begoña Etxabe, Maite Illarramendi eta Lore Andonegui. Esan bezala, odol emateko gerturik arkitzen diranak, oietako edozeini zuzendu ditekete, eta ez odol emateko bakarrik, baitare odol premian arkitzen diran guztiak. Emen ez dugu aberats ta beartsurik, ez zuririk ta gorririk, emen guziki gera anai, guziok berdin.

—Oso ederki, Jesus. Pozgarria da benetan, aurrera daramakizuten lan bikain ori. Eta orain esan zaidazu. Odol orrekin nor jabetzen da?

—Gipuzkoako Odol-Emailleen Elkartea, onek zabaltzen du Gipuzku osora.

—Eta, erri aldatik ezer laguntzarik bai al dezute?

—Ezta ezertxore. Badira erriak oso begi onez ikusten dutenak Elkartea orren jokabidea, eta erri aldetik laguntza aundiak dutenak; odol emanaz, illeroko txartelak ordainduaz, eskupekoak luzatuaz ta abar, ta abar... Guk tamalez, ez dugu orlako zorionik; Orain artean izan ditugun zor guztiak, naiz aundiak izan ez, geronen bizkar izan dira guztiak.

—Azkenik, eta bukatzeko, gure erriartentzat ezer esatekorik bai al dezu?

—Bai. Zabalkunde berezi bat egin nai dugu gure erriartean. Ortarako erri osoaren laguntza bear dugu. Ez da naikoa odola ematea. Ez dira guztiak ortarako prestatzen diranak. Era askotarako laguntzak izan ditekete, eta ain garrantzi aundikoa dan ezkerroz, erriart guztiak arduratu bear genduke, bazkide berriak ugarituaz. Mutrikuko sendi edo famili bakoitzeko azkide bat nai genduke Odol Emailleen Elkartea onek bear ainbat odol izan dezan. Gaur izan liteke neretzat, biar zuretzat, nork daki noiz ta noren bear izan liteken?

—Arrazoi duzu, Jesus. Askotan entzun oi dugu. «Ez dago laguntza bikanagorik, lagun urkoaren alde norberen odola eskeintzea baño».

LAU

arrua-beea

ALFABETATZE SAIOA

Bukatu dira Arrua-beeko alfabetatze saioak. Nere eguneroko eginbeharrek debekaturik, ez det izan saio aietara agertzeko betarik, baiña, jakin detanez, gazte mordoxka bikaina azaldu omen da ikastaldi aietara.

Pozgarria benetan gazte aien jokiera. Batetik euskeraz irakurtzen ikasi. Bestetik idazten eta itzegiten eta aldi beran Arruako arazoaz jabetu eta beren neurrian arazo auk konpontzeko asmoak artu. Zorion gartsuenak bein eta berriz «Gu-ere-Bai»ko eratzailleei ta saio aietara etorri diran irakasle ta

irakasle ta ikasle guztiei. Baita Aurrezki Kutxa Munizipalari eta Egaña-tar Axuni ere. Auen gela tan egin bait dira saio auk.

ARRUA, ZESTUA ETA LOIOLAKO IKASTOLA

Agindua omen dauka Aurrezki Kutxak bere gela Arrua-beeko ikastolarentzat. Badegu andereñoa ere. Eta zer etorkizun izango luke Loiolarakora eramaterik ez bada izaten emen asten diran aurrak?

Aurrak gutxi diralako garestiak omen dira Loiolarako joan-etorriak. Ori onela izanik moztuak dira eguerdi eta arratsaldeko ibiliak. Goizean bakarrik etortzen da oneraino berebilla. Urrengo ikastarotik Iraetaraño bakarrik. Eskerrak Zestuar ongille batzuk arratsaldean etxeraino ekartzen dituztenari!

Ez al digu ballara osoak eskua luzatu bear? Ez al zitzaigun ori aginduz eskea egin lehen?

GAURKO GAZTEDIA

Gazteak izan dira beti aurrera egin dutenak gizaldiak zear. Orre-gatik aien jokaera asko eta zenbait alderdi beti izan dira batzuen iritzi okerrak.

Gaur Arrua-beeko gazteek daukaten zenbait iritzi, naiz elkarren artu-emanetan, naiz Arruako arazoei arpegia emateko, naiz Eliza eta elizgizonen erantzuteko, aitortu bearra daukagu, ez dirala ez eta urrik eman ere, orain ogei edo ogei-ta amar urte ziran gazteenak bezelakoak. Baiña ez det uste orre-gatik gaurko gazedia okerragoa danik.

Leengoek ere beren garaian jakin zuten beren arrisku latza jokatzen, baiña gaurkoek ere ez daukate lotsik. Ikusi besterik ez dago oraingoen jokabideak ere zenbait jaialdi, batzar, lantoki eta kale-etan.

ERIoTZAK

Igaro dan Urtarrillaren 22-an, ilzan Aizarnazabal eta Azkue-tar Joxe Antonio, 74 urterekin. G. B.

Otsailaren 15-ean, berriz, Urbieta-r Joakin, 54 urterekin. G. B.

EKAISTO

Jokin Bilbao Barasordaren

alargun, seme-alaba eta ezkon anai-arrebek, onen eriotzako orduan ain bihozpera agertu zeraten guztioi, Zeruko Argiaren bidez, eskerrik beroenak ematen dizkizuegu. Donostian, martxoak 19.

JOSTUNDEGIA

MODISTEGIA

UGARTE

Urbietan, 66

DONOSTIA

MUEBLES

URRETAVIZCAYA

1920'an sortutako etxea

ERREDIZAK - EDERGALLUAK

EGIN - GAIK eta AURRE - KONTUAK

POSTAS, 46

GAZTEIZ (Vitoria)

Baserriaren alde

EUSKAL ETA ERDAL

Caja de Ahorros Municipal de San Sebastián

Banen baneko azyak
Ongarri ta abonoak
Belar Zuloak

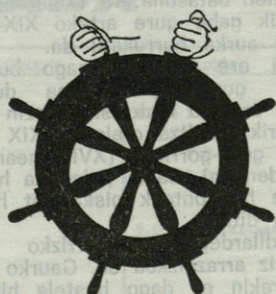
Erosi edo berritzeko diru
aurreratzea

Baserri, lur-tresnak ta abar

Torelavega'ko Perira Joan
etorriak

Inmobiliaria

Tolaretxipi

—Etxe bizitza salerosketa eta alkileria
—Prestamenak
—Hipotekak
—Ezeren konpromisorik gabe argitasunik emateko prest gauzkazu

San Martin, 25

Urrutizkiña: 41 95 06

DONOSTIA

YOGUR

GURELESA

GOGOZKOENA

oñati

KEZKATAN

Aspaldian GOI ARGÍ-ko «Erriko gora berak» miatzen jardun naiz. Ikusten denez, zaletasun haundia dago haurrei euskal izenak ipintzeko.

Orain arte ondo baina horra nire kezka: euskal izena duten haur hoiek, euskaldun izango ote dira? Makinatxo bat ikusten da bazterretan, harro asko, euskal izena dutelako, baina hortik euskaldun jator izateko asko falta dute.

EUSKAL ALFABETATZEA

Hau irakurri orduko, alfabetatzeari amaia emana izango diogu. Igaz 100 inguru izan ziren. Aurten 40-ra ez dira iritxi. Zergaitik ote da? Ez dakigu. Interesgarri izango litzake jakitea: aspertu? alferrik dela uste? Emateko era, atsegin ez? Baten batek argituko bagindu, pozik entzungo genioke.

Bestalde, aurtun gaztetxoan alfabetatzeari heldu diogu, garrantzi haundikoa ikusten genduelako. Baina beste batetan emango dugu honen berri.

ZERUKO ARGIA OINATIN

Z.A.-ko zuzendaritzatik esan dituzte, Oinatin 68 harpidedun dituzte. 10-12 mila lagunek herri baterako ez deritzagu asko.

BARREGARRIA ALA NEGARGARRIA?

Oinatin Santa Agedaren jaialdia izan zanean, nahiko barre egin omen zuen jendeak ANTONTXU-kin.

Harrituta nago nola egiten zaien barre holako artistei. Baserritar batzuek erderaz gaizki egiten dutela eta barre egitekoa al da? Eta gure hizkuntza ez dakiten euskaldunak errespetatu egin behar dira! Lagun artean, baten batek euskeraz ondo egiten ez badu, erderaz egiteko eskatzen du! Baina holakoari ez zaio barrerik egin behar: holakoari ERRESPETOA, mesedez!

Tomasek

pasai san pedro

KAIALDEKO ZURRUTA

Zurru esaten degunean, badirudi ardoa edaten ari gela. Ardoa edatea, oso ondo dago, baiña bere neurian. Geiegi edatea kaltegarri dala, esan bearrik ez dago, anak borobiltzen diralako. Emen esan nai gendukeen zurru aldian ordea, ez da ardoarena, urarena baizik eta ur gaziarena gainera.

Itsasoak zurrua berekin du, au da, beraldi edo erresaka, eta gure Kantauriko itsasoari begiratzen badiogu, are eta geiago, itsaso au oso maiz edo sarritan altza eta aserretzen dalako, eta bere biziko goi-beeraldiak izaten bai ditu.

Pasaiko portu edo kaia txikia izanik oso polita da, bere sarrera estua baiña ikusgarria, Jaizkibel eta Uli mendiek besarkatzen dutela. Itsasontziek, sartzeko, beren joan-etorri egokiak egin bear izaten dituzte, arik eta kai bertara iritxi baiña leenago. Ona emen gure arazoa.

Bearbada itsasontzi aundiak ez dira sartzen, ezin dutelako. Esan ditugun bi aldetako mendiak bertan arkitzen dira eta ur azpiko arkaitzak axalean; sarrera au zabaltzeko eta ura aunditzeko, mendiak puska kendu eta arkaitzak xetu bear, itsasontzi aundiagoak lasai eta zuzen sartu nai baldin badute. Baiña, alde batetik ondo datorrena, bestetik gaizki. Pasaiko kai inguru eta barrenean gaur bezelako ur zurru, goi-beeraldirik bein ere ez da ikusi. Agintariek beste erabakiren bat artzen ez badute, ez dakigu zer ikusi bearrean gauden. Oso denbora gutxian urak azpi jan aundia egin du eta egiten jarraitzen du. Asiera izaten da erre-xena eta orain arte kalte aundia egin badu, emendik aurrera, gero eta geiago, kalte aundiagoa egiten jarraituko du. Nola gelditu?

Orain arte ikusi ez diran azpi lurak ikusten dira, zegoen ondarapurra eraman du eta lurrera arri-matu nai duten txalupa txikiak ezinean ibiltzen dira.

Leenago ur garbiak baziran ere, azkeneko urte oietan, ingurutik botatzen dituzten ur ustel eta beltzez, itsasontzien «gas-oillez»-eta zikindu dira, bertako arrai eta txirlak iltzeraño, ormak beztu eta itxusitu, itsasontzien beraien sabelak illundu, margoa kentzeraño. Eta au guzia naikoa. ez dalarik, orain berriz utzi diguten itsasoaren goi-beeraldi edo erresakak dana eramaten digu; lotuta dauden txalupak askatu eta puskatu bearrean, arri guziak biribilka itsas barrura doazela, inguruan zeri eutsi ez dala, ondartzat batean zutik egon ezin dan baten antzera.

Salerosketa eta lantegintzak aurrerapen eta irabazpide aundiak ekarriko ditu, baiña... Zer esango genduke erri edo uri bateko lorategi, zuaizti eta baratze eder-politak kenduko bagenitu, etxe aundi batzuk egiteko aitzakiz?

ONDARTXO

PASAI SAN PEDROKO BERRIAK

—Garizuman gaude eta jakin degunez, ari da erri ontan, neska-mutil gazte talde bat, Pasio Done edo Nekaldi irudi antzerkia gertatzen. Uste degu, Aste Santurako izango dala. Aurrez zorionak, gazte talde orri. Jarrai onela.

—Pelota lekua estaltzeko asmatan dabilzala ere jakin degu! Ze asmo eder eta egokia! —Bejondeizuela—. Ze ederki etorriko antzerki orri emateko litzaken-estalita balego! Eta... beste gauza geiagotarako ere bai... jakina!

elgoibar

DEUSTOKO IRAKASLE BATEK ESANA

Oraintsu Deustoko Unibersidadean irakasle dan batekin eta Euskerari buruz hizketan ari ginela, bera oso «optimista» azaltzen zitzaigun. Optimismo horren barruan, bere jokabidea nolako den azaltzen zigun, eta, halatsu azaldu nahi dut puntu bat bederen, beste zenbait arloterentzat, imitagarri gerta dedin, eta honelatsu zion:

—Nik nere ikasleei irakatsi behar diedana, alemanetik eta rusotik hartu beharra izaten badut ere, eta nahiz gatzelaniaz eman izan, beti-beti, nere «apunte» eta ohar guziak euskeraz egiten ditut. Inoiz ez zait bururatu ere egiten beste hizkuntza batetan «apunte» hoiek egiterik. Gainera, ez dakit, euskaltzale dan batek, bestela nola egin dezakeanik ere.

Ederki; toki ederrean uzten du gure arteko zenbait. Zeren, nahiz eta euskeraz hitzegin beharra izan «apunteak» gatzelaniaz ekarri ohi dit gure arteko zenbait. Berdin, lantokietakoak, Udaletxetakoak edo beste edozein gizartetakok eta baita zenbait ikastolako batzarkide direnek ere.

Ez litzaziguke gaizki etorriko «pundu» hau kontuan harturik, honelatsu jokatzera, batez ere, euskaltzale bezala agertu nahi duten zenbait kanpolarrosak.

ASMO BERRIAK

Ahalegintzen gara asteoro gure lantxoa Z. Argiara bidaltzen baina talde txiki bat ez da nahikoa herri osoaren «pultsoa» hartzeko eta gure laneraketa aldatu nahi dugu. Berri emaille solilik egitea ez zaigu gogozko eta ez gara gai ere. Horretarako gai izan eta gogozko diren norbaitzuek behar lukete lan hori egin. Talde txikia izatetik, talde txikiak izatera heldu nahi dugu eta oraingoz, erdizka bederik ere, baditugu bi talde gehiago. Alfabetatze taldea eta elizako elkarte taldea edo hauekin batera zerbait egin nahi dugu. Batikbat, hasiak gara elkar hizketan, lan hau aurrera eramateko eta norbait «eragile» gisara jarriaz, zuzenduko dugun ustean gaude edo gutxienez ere ikus-molde ezberdinekoen lana azalduaz, baina herritarroei atsegin zaigun zerbait egin nahi dugu.

Etxe-Pe-tarrek

urnieta

«Egi-Billa» Urnietako antzerki taldea.

Aspaldian, ez degu orri hauetan antzerki gairik erabilli, gaurkoz badegu gai berezi bat.

Herri honetan bada antzerki talde bat; lan hauetan ibilli ez danak, ez daki zenbateraño lana dan antzerki bat, eskuetan hartu eta, banaketa egin, salaketak hasi ta antzestu bitartean, zenbat ordu galdutako edo kendu behar zaizkan loari, lagun-arteari, lanari, eta abarri.

Baiña goazen harira: talde onek «EGI BILLA» du izena: orain dela zazpi urte sortu zen. Geroztik zortzi edo bederatziraino antzerki lan argitaratu ditu, ta... Gulpuzkoa osoa ia ia korritu dute, hasi Zumarraga, Oñati, Ataun, Zumaia, Eibar, Pasai, Zarautz, Tolosa, Hernani, Donostia (Euskal asteen) eta abar eta abar danetan txalo beroak irabazi ere bai.

Igarotako urtean, sari berezi baten jabe izatera iritxi ziren «Pastorales y Cermenazana» saria, beren lan txalogarriagatik euskal antzerkiaren alde.

Orain ere lan berri bat ikasten ari zaizkigu, jo ta ke, «KIRETSA DARIO» da bere izen burua, sakona eta erakusgai aundikoa. Badaukagu premia ikasteko! bere egillea BEGUIRISTAIN'ar Iñaki, langille porrokatua, eta euskaldun jatorra Alegriko seme hau. Gogoz har ditzagun, bai egille eta antzeslari saiatu eta langille hauen eskeintza eta buru-auste guztiak, bada... jakin zazue antzerkia izan dala ta dala gure euskal hizkuntza eta euskal ohituren (hau da) Kultura'ren oñarri sendoenetako bat; lagun dezagun bada, gure txalo eta arrera onaz, aurrera ere jarrai dezaten.

San Jose egunez izango da antzerki berri onen lehen agerketa, eta jakin degunez Ikastolaren alde ematen dute.

Leialki erantzun dezagula Urnietako eta inguruko herritar guztiok.

AZKORTE

idiazabal

EZBEARRA

Aurreko igandean, illak 5, gure erriko iru gaztek Billabonako errian galdutako beren bizia Kanioko akzidente batean. Il diran gazteak auek izan dira: Inozentio Aranburu, Pedro Maria Izaguirre eta Jazinto Munduate. Jaunak gorde ditzala bere inguruan.

JAIALDIA

Martxoaren 25ean illunabarreko 8 eta erdietan Guraso elkartearen biltokian ikastolaren alde sosak biltze arren jai-aldi eder bat izango degu.

Jaialdi au Inmobiliaria ADARRA, Electricidad IRIONDO eta ZERRI-BAZKAREN laguntzari es-

kerrak antolatzen da, Jaialdi ontan izango diran artistak, oek dira: Bertolariak: Uztapide, Lasarte, Lazkao-txiki eta Aguirre, Abeslariak: erriko Gau-txori taldea.

Ikastolari lagunduaz ordu pare bat alai pasa nai duan guztiak, azal dedilla Guraso elkartearen biltokira.

AXARI

ARAGI ERREAK
BEASAINEN

EGoki

ZURE ETXEAN

- Bisigu, legaza...
- Arkume, antxume eta abar...
- Txekor eta idi-txuletak.

S. Ignacio, 15
Urrutizkifia: 89 14 37
— BEASAIN —

LA CASA
DEL CAFE

Juan Iriondo

San Marzial, 19 - Urrut. 413801
Donostia

ORMAZABAL - DAR DUNIXI

ETXEGINTZA TA ETXE - TXUKUNKETARAKOAK

URALITA ORDEZKARIA

TOLOSA

Urrutizkifia:

Etxekoa 65 19 60

Landolakoa 65 19 33

URRETUXA

Urrutizkifia:

Landolakoa 67 17 84

ERAKUSTOKIA: Tolosa'n - Zumalakarregi, 7'gn

Gipuzkoako Aurrezki Kutxa Probintzialak, 75 urte betetxean, orain arte bezela, gure Probintziaren alde lan egiten jarraituko duala adierazten die Gipuzkoar guztiei.

irakurleak mintzo

Sei haurren ama nauzue. Hamairu urtekoa zaharrena, laukoa, berriz, txikiena. Beraien seksu ezlerak aztoratzen nau beste gauza askoren artean. Ez nuke nahi gauza hoi en berri jakiterik, nik bezala, etxeko morroi mutil-zaharrek erakutsita.

Ez nago gure erretorearen iritziak bat ere ados. Oraindik orain sekulakoak entzun nizekion «Seksu-ezibidea» liburuaz. Ez omen dago honelako liburuak euskeraz atertzeko eskubiderik. Are guxtiago eliz-irratietan hoi en zabalkundea egiteko. Honelako narrazkerien berri eman, noski? Astakeria haundi eta asko entzun nizekion gai horri buruz.

Nik uste garaian garaiko eziera eman behar diegula haurrei gauza hoietaz. Ez dut uste ezjakinean eduki behar ditugunik. Ez diegu gauza txarrak bezala hartzen utzi behar. Gauza hoiek denak jator hartzen erakutsi behar diegu.

Baiña zearo harriturik utzi nau honako berri honek. Hala esan omen du gure ballarako ikastolako batzar batean norbaitek: «Seksu jortzen erakutsi behar zale haurrei behin hamabi urtez gero».

Ez dut uste egia izan ditekanean. Ez dut siñesten. Ez dut siñestu nahi.

Dena den badago gazte-txoak bide hoietatik bortxatu nahia zenbaiten aldetik. «Maitasun askea» behar omen da, «taldeko maitasuna». Honelako maitasunak maitasunetik zer duen eta askatasunetik zer gelditzen zaion galdetu beharko litzake. Beroiek behintzat ez diote iñori uzten beren andre bakarra.

Ez dut uste hori seksu eziera jatorra denik. Maitasunaren eta ezagueraren pean egon behar dutela uste dut harreman hoiek. Joera hoi en denen jabe izan behar duela uste dut gizonak, gizon izan nahi badu eta ez abere.

Bide hortatik seksu joera okertzera eta aberetzera goazela uste dut.

Bai pozik ikusiko nituzkeela honelako galak Z. Argian. Ez dut euskeraz ia ezer arkitzen. Gure eziera, berriz, estua, itxia, iñoxentea izan zen. Eta behar beharrezko zait gure haurrei eziera on bat ematea. Iñoxentekierarik gabe, baiña zor zaien lasatasunez, begirunez eta jator-tasunez.

E. Z.

ECHABE

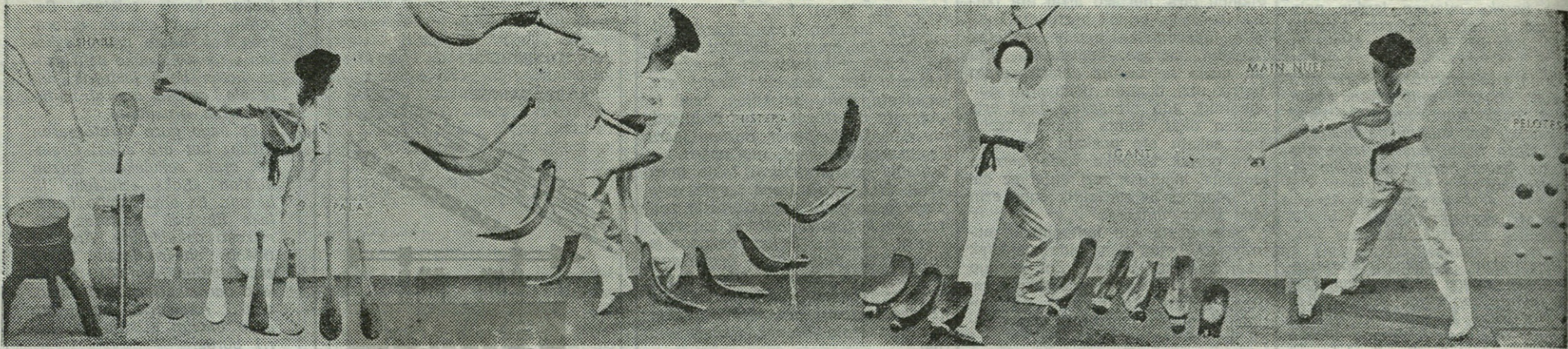
ETXABEAREN
Mueble - Etxea

Fuero'en Enparantza

Urrutizkifia: 84 10 78
84 11 24

ZARAUTZ

EUSKAL PELOTA JOKOIA

Baionako Museoan, pelota jokoari buruzko erakusketa.

PELOTAK ETA PELOTA-TRESNAK NORK EGIÑIK IZANGO OTE?

Iñozokeria aundi bat esango genduke, pelota-pokoa Euskal Errian sortua dela esango bagendu. Gizonak sortu duan jokorik zaharrenetakoa dala esan dezakegu. Borobillak dira nonbait gizonak ikusten dituan eguzki eta illargia, borobilla pirillaka ondoen joaten dana; borobillak, ertzik gabekoak, eman ohi du miñik tikiena eskuan artzerakoan.

Baiña bere tajua eman dio euskaldunak pelotari; indarrez, trebetasunez, lijetasunez, iraunkortasunez, egokitasunez eta ugaritasunez jantzi du. Ezaguna da mundu zabalean «euskal-pelota».

Era askotakoak eta era askotara erabilli ditezkeanak ditugu; eskuz, sarek, palaz, xextoz... Era askotakoak dira joka-leku eta tresnak ere.

Indarrean daude era batzuk, gal-zorian besteak...

Baiña ez da nere asmoa alderdi oiek aztertzea. Badira, zorionez, pelota zaletasunari eutsi nahiz dabilzanak. Eratzen dira, an eta emen, sariketak eta txapelketak. Gehiago ipiñi bear lirake. Lan au behar beharrezkoa da gure pelota kirol zoragarri au gal ez dedin.

Ni, ordea, beste arazo batek kezkatzen nau bolara ontan. Izango dira, noski, pelotariak gerora ere, zaletasun orri eusten bazaio. Baiña naikoa al da kirol oni bizirik iraunarazteko? Laister, nork egingo ditu gure gazteak behar dituzten pelotak? Nork ainbeste eratako pelotei dagozkion beste ainbeste eratako tresnak?

Ez dakit arazo oni inor erremedioa jartzen asita dagoenik. Ezetz iruditzen zait. Badaude, an eta emen,

lan ortan ari diranak. Baiña noiz arte jarraituko dute? Ortan jardungo al dira oien ondorengoak? Ez al di-teke oien eriotzarekin batera pelotaren eriotza ere gerta?

Pelota Federazioak artu behar luke, ene ustez, bere gain arazo onen ardura. Ez ote legoke, federazio danak elkarturik, ortako lantegi bat sortzerik?

Dana dala lehenbailehen egin beharko litzake zer-bait. Ortan maixu diranak il baiño lehen, alegia.

Agertu det nere kezka. Aintzakotzat artuko due-nik inor izango ote da?

AIZPURU J.

Zaragozako Euskal Astea

Zaragozan ikasten dauden euskal-ikasleek, erakus-bide ederra eman digute, EUSKAL-ASTE osoa eratuaz. Ai, Euskal-ikasleek alde guzietan gure jakintza orrela zabalduko balute...

Aste ori eratu dutenak, "KARMENGO AMA" izeneko "Colegio Mayor Universitario" delakoak, "Anue" eta "Euskal Abesbatza" izan dira. Asiera, Martxoaren 4an izan zuan aste orrek. Egun orretan, larunbata bera, Erakusketa bat eskeiñi zan, "Gipuzcoa Artistica y Monumental" izenekoak.

An erakutsi ziran, Gipuzkoako Diputazioak egin-dako leiaketan azaldu ziran argazki-lanik ederrenak. Egun berean, gaueko amaiketari, Donostiako dantza talde "KRESALA"k saio-aldi bikaina eskeiñi zuan.

—oOo—

Onela iritxi zan urrengo eguna, igandea, EUSKAL-MEZA goizeko amarretan emanaz. Ango soinu-motak euskal-giroz igurtzita, eskeiñi ziguten elizkizunik zoragarriena.

KRESALA dantza-taldeak berrirori, goizeko amai-katerdietan, bere dantza-saioa antolatu zuan.

—oOo—

Asteartez, martxoak 7, Donostiako "ARANTZADI" taldeko Leizaolatar Ferminiek "EUSKAL-ARTZAIEN BIZIKERA" gai artuta, itzaldi jakingarria burutu zuan.

Asteazkenean, Pio Barojaren illoba, Julio Caro Barojak, beronen osabaren "euskal-kutsua" agerrera-

zi zuan. Izketaldi au, Zaragozako "Colegio Mayor Pignatelli-ren aretoan izan zan.

Ostegunez, bi film erakutsi ziran: "Ama Lur eta Pelotari". Bi pelikula aukeratuak, Nestor Basteretxeak aurkeztu zizkigun. Berau zuzendari dala burutuak izan baitira mintz biok.

Ostiralean, gaueko amarretan, Oteizatar Jorje er-titulari purrukatuak, alako maai-inguru bat antolatu zuan, galde-erantzunka moldatuaz jarduna. Artara bilduak, Debako "Escuela Experimental"eko taldekoak izan ziran.

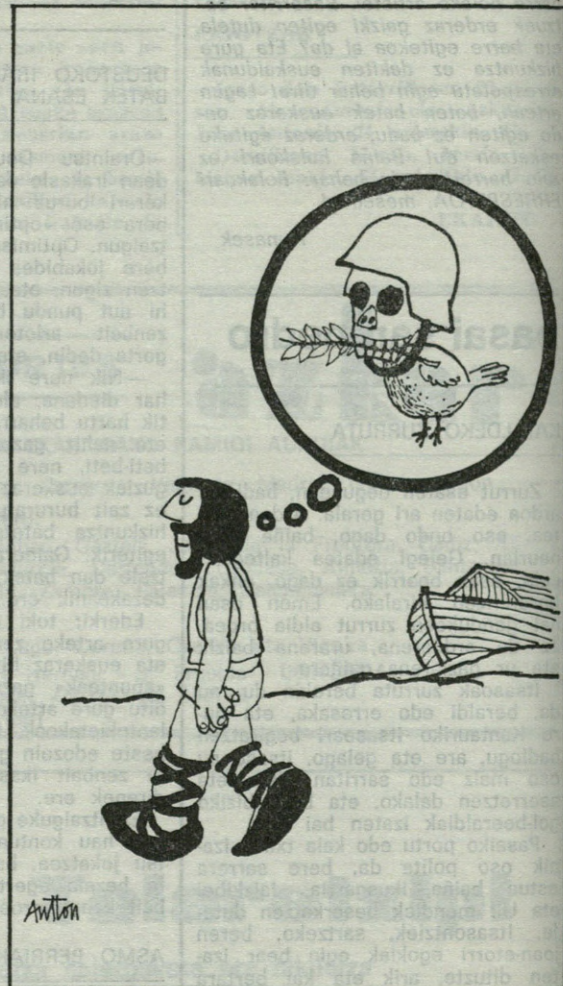
—oOo—

Astearren azken-eguna, larunbatean. Aurrena, "Os-karbi" dantza-taldeak bere saio ederrez bete zuan. Egun ontan eta urrengoan bukatu zan, "Gipuzcoa Artistica y Monumental" izeneko erakusketa. Onela bete dute Zaragozako Euskal-ikasleek beren erriari zor dioten lana ta beste ikasle guzientzat erakus-bide ona eman digute, bide argia erakutsiaz, gure gazteentzako.

Mundu zabalean, nun ez da euskal-ikaslerik?... Aibat erritan ikusten ditugu zabalduak. Guzi oiek gure erriaren berri ematen saiatuko balira, laguntza ederra luke gure Jakintzak.

Otarako, gure gazteok, Euskal Erria ezagutzen eta maitatzen, saiatu bear dute. Gero, norberak ikas-sia, munduko beste errietakoei erakutsi bearko diete. Onela maiteko gaituzte eta lagun asko billa ditzakegu.

Etzaniz'tar Nemesio

ITURZAETA
agencia inmobiliaria

ZUK BEAR DUZUN ETXE-BIZITZA EROSTEKO...

ZURE TERRENOAK SALTZEKO...

ZURE DIRUAK UGALTZEKO...

Hernani, 1 - Urrut. 429178 - Donostia

NORK KUKURRUKUiiiiiii

OLLARRAK

OLLOTEGIAN?

...Ez. FAGOR,ek

sukaldian

Kontrareforma

DOKUMENTU BAT DELA-ta

Gure mundu borobill onetan, ba-dira zenbait gauza konpreni eziñak. Badirudi zenbait pertsona gauzak illunagotzeko asmo biziaz ari direla. Oetako bat, azken bolara onetan Espainiako Egunerokotan argitu den larra litzake, Dokumentu bat dela ta ez dela. Kontra-dokumentua deituko genioke, joan den urteko Urrillan Madrillen eratu zen Dokumentuaren osagarri edo-ta zuzengarri izan nahi dualako.

1971-garrengo Urrillan Madrillen egin zen Gotzai eta Apaiz arteko billera berezia. Oraindik sekula gertatu etzan gauza: Gotzaiak eta Apaizak, denak batera, Espainiako Elizaren kezka eta bide berriak aztertze gogo biziaz lanean aritzea.

Bukaeran, Dokumentu eder bat atera zuten, luzea bezin bikaina. Edonork irakur dezake, liburategietan salgai baitago.

Dokumentu onen esan nahia sakona eta latza zela bereala konturatu ziren, zenbait pertsona. Mingarri zitzairen.

Eta orain Erromatik etorri «omen da» kontra-dokumentu bat. «Omen da» diot, ez baita ain ziurra Erroman egiña den edo-ta «bertatik-berta», «dejada» kokkorren bat ez ote den.

Erroman egiña bada, eta dokumentu «autentikoa», au da, Aita Santuaren inguruko jendearen pentsakizun ofiziala, kontra-reforma giroan ginake. Dударik gabe, aspaldi onetan izan den dokumentu atzerakoiene- teko baten aurrean gera. Ez dakizu teoloji begirapenetik egiña den edo ta «politikua» esan nahi bat duen atzetik.

—oOo—

Madrilleko Batzar onetan sortu zen Dokumentuak akatsak zituela, bi begi irekita dituan edonork onartu behar du.

Zenbait joera oso garbiak etzirela, onartzeko ez dut eragozpenik.

Nerbio giro bat somatzen dela jokabide bat onartu eta, besteak gal- tzerakoan, egia da.

Bestalde, teoloji tratatu bat ez dela ere eta bere «genero litera- rioan» irakurri eta aztertu behar dela, egia borobilla da.

Demokrazi bidean eta giroan joan zela aurrera batzar au, denak onartzen dute, eta Espainiako Kristau askoren pentsamoldea argi ta garbi dokumentuak adierazten duela, dugarik ez dago.

—oOo—

Espainiako Elizak, bere gotzai eta Apaizen bidez, «joera» bat artu zuen. Instituzio legorra mantendu edo gizonak serbitu? Bi joera aua- tiki bigarrena aukeratu zuten.

«Jainkoaren Itza» ortodoxi legorrean eta museo giroan gorde, edo gizoni ulerkeri egin? Bigarren joera aukeratu zuten.

Indardunei eta aberatsel intzentsua bota, edo gizonari, batez ere zapaldua den gizonari serbitu? Bigarrena aukeratu zuten.

«Nazional-Katolismoan» jarrai edo askatasunean libre izan Jesusen eginkizuna betetzeko? Bigarrena aukeratu zuten.

Apaiza «Erlilio Museoko» empleadu bat izan, edo gizarteko joeretan parte artuaz, gizonak duan Jainko egarri asetzeko laguntzaille izan? Bigarrena aukeratu zuten.

...eta orrela beste aukera asko egin ziren, eta... jakina «stabishe- ment» onetan oposizio antza artu zuen.

Eta au da paradoja! Aita Santua baiño santuago ziren pertsonak eta Erakundeak, anti-klerial bihurtu zaizkigu!

—oOo—

Aukera auk denak minbera sortu zuten. Orrelakorik! Minbera onen adierazgarri eta frutu bezala datorkigu «kontra-doku- mentu» au.

NUNDIK DATORKIGU DOKUMENTU AU?

Joan den Abenduan «Juxtitia et Pax» komisiok sortutako eskutitak baiño zabalkunde gehiago izango du. Martxoaren 5an «la Gaceta del Norte» oso osoa argitaratu zuen.

Dokumentu «autentikoa» dugu?

Ez litzake gaizki pentsatzea izango zenbait politiku Dokumentu onen sorlekutik urrutu izan ez direla esaten ba-dut.

Denbora pasatzen utzi behar, zer garrantzi duen ikusteko. Serioski artzen badugu, atzeraka aundia litzake. Gaur Elizan bizi diren zenbait mugimendu kristauen ukagarri litzake.

Erroman egiña bada, eta Erromako Gotzaien pentsamendo ofiziala bada gauza grabea eta gogorra litzake.

AZKEN ITZA

Bada gure artean, badirudi behintzat, nahaste boraste baten billa dabillen jendea ugarria dela. Baiño okerrera zera da: alde batekoak ba- kerrik dutela iritziak agertzeko eskubidea, eta zarata ateratzeko aha- mena. Noiz arte... Quousque tandem...!

Juan Jose Goenaga

MITXELENA

BITXITEGIA - ERLOJUTEGIA

Euskaldunak eskatu salneurriak (deskuentoa)

Avda. de Francia, 1

— I R U N —

ETXEKO - ANDRE: IRAUN ARAZI ZURE
ARROPEI ONOKO JABOI ONEKIN:

JABON LAGARTO

Zure garbiketa makinaz egiten ba'dezu

ATOMIZADO LAGARTO — jaboia erabilili beti

Eskuz ba'zabiltz, LAGARTO — jaboia bear dezu erosi

JABON LAGARTO, garbiketarako jaboia bakarra
Etxeko-andrearentzat neskamerik egokiena.

¡JABON LAGARTO!

ELIZ-BARRUTIKO MIXIOAK-72

EGOAMERIKAKO ELIZA (II)

Lehenengo astean, Egoamerikako Elizak bere barnean zituen arazo nagusienak aztertzen saiatu nin- tzen. Elizaren arazo hauek herri- aren egoerari erabat lotuta daude. Egoamerikako eliza ez dago bere barneko arazotatik itxita, ez dira hauek beren kezka nagusienak. Gi- zarte konkretu batean bizi da eta gizarte honen arazoa da bere kez- ka nagusia. Egoamerikako elizak bere herriaren historian zear zen- bait jokaera izan du, eta gaur egun ere badu bere jokaera bere- zia.

Elizaren jokaera hiru mailatan agertzen da. Lehenengo, herriaren egoera aztertzen edo analizatzen du. Bigarren, azterketa honetan agertzen diren injustiziak salatzen ditu. Azkenik, egoeraren aldaketa- ri dagokien teologia bat eginaz, elizaren mixioa zehazten du.

Aurrera jarraitu baino lehen, ohar bat: Jokaera maila hauek Egoamerikako eliza osoan arkitzen dira, hots, gotzai, apaiz eta lai- koen artean, baina gaurko azter- keta, gotzai eta apaizei buruz egi- nen dut. Datorenean, laikoei bu- ruz arituko naiz.

Lehenengo, Egoamerikako eliza be- re herriaren egoera aztertzen edo analizatzen saiatzen da. Elizak her- riari lotuta egon nahi du egungo arazoan gordintasunean. Baina honetarako, egoera zehatz eza- gutza beharrezkoa da. Herriaren egoeraz jabetzea da eliza honen le- nengo lana.

Azterketa hau dala medio, Ego- amerikako gizartearen kontradizio- ez jabetzen dira eta herriaren ko- rapiloak nabarmetzen. Honela urreratzen dira bere herriaren bi- zitzetara eta hapen kezka nagusi- nak jasotzen dituzte.

Egoeraren azterketa honetan bi gauza nabarmen izan dira gehi- enbat: Egoamerikako herriak gi- zarte zuzenago bat sortzeko duen gogo bizia eta Egoamerikaren de- pendentzizko egoera lotsagarria, hots, Egoamerika beste nazioen mende dagoela edo herrian bertan eraikita dauden sistema injustoen mende. Egoamerika atzerriko eko- nomia, politika, kultura eta inte- resen mende dago. Azterketa ma- la honetan, Medelin-go saloek eza- gunak ditugu. Nazio bakoitzeko go- tzai eta apaizak saiatu dira azter- keta honetan; alpagarria da Pe- ruko gotzaiak, azkenengo Sinodo- rako argitaratu zuten idazkia. (He- chos y Dichos aldizkarian, 423-ga- rren zenbakian irakur dezakezu).

Bainan ez da hemen agortzen elizaren jokaera. Azterketa dala medio, gizarte konkretuaren azaltzen diren zuzengabekeriak salatzen di- tu. Ez dago ez isilik bere herriko desberdintasunak nabaiturik. Ego- amerikako elizak oso bereztat jo du salaketa profetikoa, eta beha- rrezkotzat une honetan. Lehenengo esan genduanek, badira, han ere, injustizien aurrean isilik dauden eliza-gizonak, eta injustizia hauek luz arazi nahi dituztenen serbi- tzuaz daudenak ere. Bainan, egu- netik egunera, gehiago dira injus- tiziak eta desberdintasunak sala- tzen ausartzen direnak, salaketa hau medio, pobreen eta zapalduen serbitzuaz bizi nahi direnak ale- gia.

Lima-ko txaboletan, Egoamerikako Eliza, herriaren egoera aztertzen dute. Txaboletan, Egoamerikako Eliza, herriaren egoera aztertzen dute.

Egoamerikako eliza salatzaile bi- lakatu da. Atzerriko nazioek, Ego- amerika beren interes ekonomikoan mende daukate; herriaren nortasu- na, kultura eta askatasun eskubi- dea zapaldu dute; gizonaren aurka dauden sistema ekonomiko eta po- litikoei Egoamerikan sarrarazi di- tuzte; atzerriko herriari jator lagun- tzea ez dute nahi; dirua morron- tzaren truke bakarrik eskaintzen dute; laguntzaille bezala azalduaz, herri atzeratuak zapaltzera etor- tzen dira. Injustizia hauek salatzen ditu elizak.

Egoamerikako elizak bertako he- rriaren, bere agintariaren jokaera ere salatzen ditu. Agintari batzuek, he- rriko injustizia eta desberdintasun- nak mantentzen dituzte; gizarte zuzenago baten irrika, indarrez ito- tzen dute; lurrik gehienak gutxi batzuen eskutik uzten dituzte; Kapitalismoa eta heziketa klasista onartzen dute; talde etnikoen es- kubideak ez dituzte errespetatzen. Honegatik salatzen ditu.

Egoamerikako eliza zapalduen eta pobreen eskubideen babes eta indartzaile bezala agertzen zaigu, eta indartsu eta aberatsen sala- tzaile. Salaketa hauen berri egun- go aldizkariak ugari ematen digu- te, urtean zear.

Salaketa hau, batzuetan, ez da paperen edo hitzetan gelditzen. Ba- da Egoamerikako elizan, salaketa honetatik ekintzetara jo duan zen- bait, era askotako ekintzetara, nos- ki: Helder Camara, Camilo Torres, Lain... eta zenbait apaiz talde: «Iglesia joven» taldea, «Cristianos para el Socialismo» taldea eta abar. Fidel Castro, Chilen izan ze- nean, «Cristianos para el socialis- mo» taldeko 120 apaizekin bildu zen eta, berak zionez, oso arriturik arkitu zen apaiz hauen herriare- kiko konpromisoa nabaiturik.

Beste alderditi, Egoamerikako elizak injustiziazko egoera hau hau- tsi nahi duten esperientzi berriak onartzen ditu eta lagundu ere bai. Honela jokatu dute Chileko gotzai eta apaizek Allende-ren sistema po- litiko berria dala-ta. Esperientzi honetan jarri dute bere ueste ona eta laguntzeko prest daude. Hone- la zion Chileko jesuiten probintzia- lak: «Anteskuendetan irabazi duen partidua (Unidad Popular), po- breen eta herriaren onerako la- nean ahalginduko dala promes- egiteak, asko poztzen gaitu. Gizarte zuzenago bat eta pobreen onerako diren ahal-eginetan lagundu beha- rra daukagu».

Carlos Gonzalez, Talca-ko go- tzaia, bere apaizei idatzi zien es- kutitz batean honela zion: «Jato- rra da, Chilen, kristauengan, so- zialismoa eraikitze ahalegina eta laguntza... Kristan batek ez dio beldurrik izan behar sozialismo hi- tzari...».

Jokaera hauen oinarrian teologia bat dago, Elizaren eginbeharraren

ikuspegi bat. Honela dio Peruko gotzaiak egin zuten idazkiak:

«Gaur egungo gizartearen arazo nagusia, justizi arazoa da. Jus- tizia egitea idazteunaren oinarriko mensaia da. Justizia egitea, Jain- koa ezagutzea, maitatzea da. (1 Jon 2, 29). Honegatik zioten Medellin- en: «Sozial, ekonomi, politika eta kultura desberdintasunekin bat, ezin daiteke Jauna egon» (...).

«Egoamerikan eta Peru, gizarte zuzen bat eraikitzeak gure herrie- tako gizon gehienak bizi diren menpetasun eta zapalkuntzati as- katzea esan nahi du. Askatasun honek bi alderdi ditu: gizonari gi- zon izaten eragotzen dien lotura guztiak ebaki, eta gizarte zuzena- go bat eraiki. Kristoren salbamena ez da askatasun politikoan buka- tzen; bainan honek, idazteunak etengabe aldarrikatzen duen aska- tasun osoan du bere tokia eta esan- nahia, hots, gizona Jainkoaren se- me bihurtzen duen askatasun oso- an (Medellin, Justicia, 3)» (...).

«Horregatik, Elizak zapalduen eta baztertuen alde jokatu behar du, norberaren eta elkarrearen konpro- miso bezala».

Hemen datza Egoamerikako Eli- zaren teologia, hemen elizari bu- rurzko bere ikuspegia. Teologia ho- nek badu zenbait puntu bero: As- katasuna, erreboluzioa, biolentzia, justizia, teologi politikoa, po- break... Baita elizak ere zenbait lanbide: Berri-Ona menpetasuna- ren aurkako burrukan itsastea, pro- feta jatorra izatea, herriaren as- katasunean parte hartzea, pobre izatea, heziketa bidean lana egitea, eta abar. Hau da Egoamerikako eliza berria, gaztea eta bizia.

Gurutx Larrañaga

Bodegón

Alejandro

Alejandro'ren Bodega dago

Donosti'ko txoko baten,

bein ezagutzen dutenak zintzo

takite aruntz joaten.

Nai dan aukera ba-dezu beti

jaten bezela edaten,

oberik ezin arki diteke

merke ta ondo ematen.

Fermín Calbetón, 4

DONOSTIA

ZER ESAN NAHI DU GAZTEEN BIHURRIAK?

Sartaldeko Alemanian, «su-festa». Gaurko gazteriak jaierako zentzu berri bat du.

Zazpi seme-alaben aita eta Unibersidadeko irakasle dan baten aitorra

Liburu bera ONIMUS irakasleak, gazteen bihurriaz idatzi duena: «L'asphyxie et le cri» edo «Itomena eta oihu» deituraz. Mintzaira irakasle duzu, Sorbonan ikasia, zazpi seme-alaben aita, ogei-ta amar eta emezortzi bitartekoak denak. Nizan dago irakasle, baiña Kanadan, Ipar-Amerikan, Austrian eta Brasilen ere eman ditu ikastaroak. Emezortzi liburu idatzi ditu. Peguy, bere maixuaz, oietatik bat. Gizonaren aldeko kristaua dugu. Bihotza eskuan duelarik mintzatzen zaigu; gizartearen eta ainbeste maite dituen eta ain pozik entzun ohi dien gazteen aldetatik eta egoeraz. Lagungarri zaizkigula uste dut gizon ospetsu onen erakutsiak gazteen arretanarako. Bi belaunaldien urratuak goxatzeko elkarriketa bide eta gai izanen dugu.

—Zergatik idatzi duzu gazteriaz liburu au?

—Beti egon izan naiz gazteen alde. Baiña ezina etorri zitzaizkidan. Orregatik ihes egin nuen Frantziatik 1969-garrenean. Ipar-Amerikara joan nintzan, Yale-ko Unibersidadera. Antxe ikusi nuen garbi eta sakon bi belaunaldien etena eta leizea. Kinka larria dugu au. Bidegurutzean gaude. Etorkizuna jokatzeko ari gera. Orregatik idatzi dut liburu au. Bihotz barruko oihu alaiko-rra duzu.

—Zuk diozunez mamu beldurgarria egini dago gizarteak...

—Bai, ala dago eratuia izan ere gizadi osoa. Teknika erakundearen menpean dago gure bizitza osoa: ikus, adibidez, eraman-ekarri lanak, ostatuak, mintzabideak... Gizonak ez dira elkarrekin jator mintzatzen. Giro arrotzean biltzen dira elkarrengana. Elkarrengandik urrun daude. Maitasunik eta bihotzik gabeko gizarte otzean bizi dira. Askatasuna, zuzena, elkarren itzala, gezurra besterik ez diran munduan. Berehalako etekinak, begien aurreko probetxuak menderatzen gaitu. Ondasun lurkoietara begira dago gizarteak.

—Baiña gaitz au zaharra da, noski?

—Gaitza zaharra da. Ontaz jabetzea berria, ordea. Ezin du jasan ori gaurko gazteak. Eta nerezat ori ESPIRITUAREN berpiztea da. Arnasa eta bizi berri bat txertatu da gizadiaren enborrean. Makinak irentsiko zuela gizona uste zen orain dela ogieiren bat urte. Baiña uste ori aldatu da. Iraultza bat geratu da. Iturburuetara jo da Peguy-k askotan zion bezala.

GIZONA AUNDITZEAREN AMETSEZ

—Orrenbeste siñeste al duzu gazteengan?

—Bai. Ondasun lurkoietatik goruntz begiratzen du gazteak. Beste

balio batzuk amesten ditu, diruaren gainetik. Ez da aski, bizi poza izateko zientziaren egia. Orrek besterik gabe etsipena, utsunea, eta ezereen pozik eza ekar lezake. Egiazko biziaren poza nahi du gazteak. Itomenezko egoera larri ontatik aterahi nahi luke. Beste zerbait amesten du. Emendik at dagoen beste zerbait edo norbait...

—Baiña, zenbat gazte? Ez gehienek behintzat?

—Badakit, baiña gutxi oien oihu-etan siñesten dut. Oien igerletza eta salakuntza zaunkatien. Jakiña ehunetatik laregoei-ta amabost goxo bizi dira beren egoera nardagarrian. Baiña aski dira gutxi oiek egiazko dohain eta balio sakon oiei eusteko. Gizonen barrunbeak zuzaltzen ari dira eztenka gutxi oien jokabideak.

—Nondik nora doaz gazte beren iraultza usteko lan ortan?

—Kulturazko iraultza da berena. Bizieran finkatzen da. Giza-eskubideen eta bizi-modu onaren eskabideetatik asi eta gorago jotzen dute.

—Irakasle zaitugu. Mintza zakizkigu ikasleentz.

—Galdezka ari dan ikasle sailla dago. Or daude ezkertiarak ere. Dena desegiteko egarria dute: astakeriarik aundienak egiten dituzte, erre eta puska... Etsipenezko joerak dira. Ezkertiarak ez daki zer nahi duenik ere. Nihilista maista, trotskista, marxista-leninista deitzen dio bere buruari. Itz utsak dira. Baiña gertaerak du garrantzia... Ameslari etsiak dira ezkertiarak. Badago hippy jendea ere, ia porrot egini erri aurreratueta. Baiña bihotza, senidetasuna, dituzte. Diruari muzin egiten diote. Bizitza garbi-jatorra irrikatzen dute. Aurrerapenaren eta teknikaren aurkadea. Atzerakoi ditugu. Ni dena desegiten duen ezkertiararen eta atzeraka doan hippy-en aurka nago. Baiña aitor dezagun: beren desordena gure desordenaren ondorio dela.

—Eta zer itxaroten duzu ortik?

—Amildegiaren ertz-ertzean gaude. Zer gertatuko da? Gizonkologi dan gizarte sumatu behar du gizon tekniko onek gazterien eten eta muzinkeria onek eragini. Zer egin du teknika orain arte? Gizonaren behar beharrezko premia estuak estali. Besterik gabe zorionekoa dela siñestaz gizonari. Urrutirago jo behar da. Urigitza jatorra sortu behar du teknika: kaleak txukun, eguratsa garbi, bideetako ibilia egoki, jarri behar ditu... Baiña ez da aski. Gizonaren osatzaren alde lan egin behar du. Gizonaren zorion betera jo behar du, onen premiak estaltzeaz nahikoa duela uste gabe.

—Jaien eta jaialdien beharretaz mintzatzen zera askotan zure liburuan.

—Garrantzizkoa da. Norkberak zerbait sor dezakean jaialdirik ez dugu. Gizonaren barruko ustela adierazten duen ezaugarri nabarmena, noski. Zer da jaia gaur? astearen bukaera, oporrak... Badi-tugu batzuk antolatutako ikus-festak ere. Xendea egon besterik ez da egiten. Jendeak jasan egiten ditu. Garbi ikusten dut ikasleen artean... Baiña antzerki lan bati ekiten diotenean, esate baterako, elkarri laguntzen diote, elkar maitatzen dute bizi.

URTEAK DUTEN ITZALA GALDU DA

—Ez al zaizu iruditzen, gazteak burruka egiteko beldurrez daudela gizartearen?

—Ez. Egia zaleak dira. Baiña gatzelu baten antzeko da gizarteak. Zirikitu estutik sartu behar da barrura. «Bizi egin behar dugu» diote gazteek. Ordena, agintariak, egiturak, erakundeak, baztertu nahi dituzte.

—Baiña, berrituko dira...

—Bai, zalantzarik gabe. Ogei-ta bost edo ogei-ta amarretan berrituko dira banan-banan denak. Erakundearen barruan sartuko dira. Baiña erakunde orpotik usteldua dago. Gauza bat esanen dizut. Zazpi milloi eta erditik, lau milloi ikasle diruaren egarririk gabe daudela aitortu dute. Diruak darabil gaur gizarteak. Beraz diruak erasaten ez dion gazterik lurperatuko du dirua maite duen gizarteak. Eguziak elurra bezala urtuko du. Autoa sartzeko zuloa egiten ikusi ditut ikasleak Ipar-Amerikan. Eta atxurkada bakoitzeko dolar bat

ematen zuen bakoitzak Vietnango zaurituentzat. Autoaren illetak ikusi nituen.

—Onela erantzuten al dute zure ikasleek?

—Orain etsialdia dute, joaldia. Erakunde gogor eta iraunkoraren azpian daudela jabetu dira. Orduan etsi egiten dute, erre eta txartu egiten dira. Bizitzaren garratza goxatzeko drogetara jotzen dute. Ez dira zorioneko...

—Ez al da izango belaunaldien gorabehera? Ez al da betiko leloa? Beti jeiki dira seme-alabak gurasoen aurka...

—Ez... Ez dira gurasoen aurka bakarrik jeikitzen, ordena itxura duen guztia aurka, baizik. Onelako kutsu denek ozkia ematen diete. Gaur urteak ez dute itzalik, ain aguro aldatzen dira iritziak eta jakintza bera ere. Ez diete gai on-tan zaharrek koska aundirik kentzen gazteei.

—Zer esango zenieke gurasoei?

—Maitatzeko, asko maitatzeko. Zorioneko agertzeko. Zoriontsu izan ditezela gurasoak. Barrua irekitzeko. Gizon izan ditezela, ez teknokrata dirudun bakarrik. Beren seme-alabak Ebanjelioaren zuzenbide eta maitasunari buruz dituzten iritzi eta jokabideak onartzen saiatzeko. Txikien, behartsuen eta atzeratuen gainean eraikitako gizarte bizi gera. Au gaizpide da. Eta ohar-tzen dira ontaz gure gazteak.

GAURKO GAZTEA

—Zer jarrera artzen dute gaurko gazteak Elizaren eta Ebanjelioaren aurrean?

—Ez dira eliza bat bakarraz ere fidatzen. Au egia da. Eta ori dena, erakundeengatik, eliz-agintariengatik. Baiña Kristoren erakutsien behar aundia sumatzen dute. Kristo berri bat arkitzen ari dira eliz-liburuaren, Elizaren eta apaizen gainetik. Gaurko gaztearen ispillu garbia da Kristo: illea eta bizarra luze, sal-erosketa eta diru gizonen aurkako nazka, elkarrenganako maitasuna, legearen gainetik jartzeko irrika, lexea eta lana utzi dituan gizon bihurria.

—Baita Amerikan ere?

—Amerikan batikpat. «Elkar batzeko» elizkizun batera otsegin zidaten oraindik orain ikasleek Stanford Unibersidadean. Berrehun nekamutil baiño gehiagok eskuatu zuen. Eliz-abestiak abestu zituzten, Ebanjelioa zatiak irakurri, otoiak

egin eta azkenik Jesusen azken-afaria oroitzu oia eta ardoa jan eta edan. Noiznahi egiten dituzte onelako elizkizunak. Ez igandez. Eta aldiro arriturik uzten nau auen jardun arretatsuak. Gero beroiek esan zidaten: «ez gaude inongo elizan sartuta, baiña kristau eta Kristoren jarraitzaile gera».

Irakaskintzari buruz daukazu atal bat zure liburuan. «Eskola, ifernua» deitzen diozu. Zergatik?

—Eskolak lehengoa ematen du. Lehengoa erakusten du. Ohiturei eusten die. Ez da berritzen. Eta lehengoa gero eta azkarrago atzeratu gelditzen da. Askotan gauza zaharrak besterik ez dituzte erakusten batzuek edozer gaitan. Eta ondo dakite gazteek ori gutzia aldatuta dagoela.

IRAULTZA HAU BEHARREZKO DA

—Gazteek beste kultura bat sumatu dute, kontra-kultura...

—Bai, auentzat bizitzatik at daude klasikoak. Orregatik sortzen dute beste zerbait: ez anka eta ez ipurdi ez duen jaialdia.

—Pop, adibidez?

—Pop. Musikaren beharra du gazteriak, musika bizi du. Nolabaiteko jakite utsaren kako joera da Pop. Sentimentu utsal da. Oien janzkerak ere arriturik naduka. Bakoltzak bere janzkera billatzen du gartetan. Bakoitzari ondoenik dago-kion janzkera nahi dute.

—Uste al duzu ezer aldatuko dutenik gaurko gazteek?

—Iraultza au beharrezkoa da. Batzuk bertan bera galduko dira: saillean bizi direnak, drogetan murgiltzen direnak... Baiña gertaera onek ez du dena txarra. Irakin egin behar du eta lehertu. Gaurko baiño gizarte ohea jaioko da orduan.

—Bai kor al zaude?

—Onik aterako dela uste dut gizadia zurrunbillo ontatik. Lurrikara garaian bizi gera: aurrerapenaren ikaraz korderik gabe dago gizona. Ontan dago kakoa: aurrerapena dela eta, itotzen utziko ote du gizonak bere burua? Badugu korapillo au askatzeko behar dan ainbat argitasun.

LAPATX